Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Invloed van **maatschappelijke ontwikkelingen** op **sport en bewegen**

Methoden voor een verkenning tot 2040

RIVM-briefrapport 2026-0012
A.H.P. Luijben et al.

Invloed van maatschappelijke ontwikkelingen op sport en bewegen

Methoden voor een verkenning tot 2040

RIVM-briefrapport 2026-0012

Colofon

© RIVM 2026
Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.

DOI 10.21945/RIVM-2026-0012

A.H.P. Luijben (auteur), RIVM
F.R.J. den Hertog (auteur), RIVM
P. van der Duin (auteur), Foresight & Innovation Management
T.M. Schurink-van 't Klooster (auteur), RIVM
B.E.P. Snijders (auteur), RIVM
G.C.W. Wendel-Vos (auteur), RIVM

Contact:
Wanda Wendel-Vos
Levensloop, Leefstijl en Gezondheid
wanda.vos@rivm.nl

Dit onderzoek werd verricht in opdracht van ministerie van VWS in het kader van 'Horizonscan Sport en Bewegen' (opdrachtnr. OG 2025 ADD.SPT.01).

Dit is een uitgave van:
Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
Nederland
www.rivm.nl

Publiekssamenvatting

Invloed van maatschappelijke ontwikkelingen op sport en bewegen

Methoden voor een verkenning tot 2040

Veel mensen bewegen niet genoeg. Voor hun gezondheid is het belangrijk dat ze dat wel doen, en daar maakt de overheid beleid voor. Het huidige beleid loopt in 2026 af. Voor nieuw beleid heeft het RIVM verkend welke maatschappelijke ontwikkelingen tot 2040 invloed hebben op sport en bewegen. Dit rapport beschrijft hoe het onderzoek is uitgevoerd. De belangrijkste resultaten staan op www.sportenbewegenincijfers.nl/verkenning-2040.

Eerst is op een rij gezet welke maatschappelijke ontwikkelingen de meeste invloed hebben op sport en bewegen. Denk aan vergrijzing, verstedelijking, klimaatverandering en digitalisering.

Daarna is bekeken welke invloed deze maatschappelijke ontwikkelingen hebben op vier thema's: sport- en beweeggedrag, aanbieders van sport en bewegen, sportbeleving, en sport- en beweegomgeving. Dit is gedaan met behulp van tien kernindicatoren, zoals het aantal mensen dat aan de beweegrichtlijnen voldoet of het aantal leden van een sportvereniging. Burgers is gevraagd of zij zich herkennen in deze resultaten.

Met een simulatiemodel is vervolgens in beeld gebracht hoe de kernindicatoren zich de komende jaren kunnen ontwikkelen. Met dit model is gekeken naar de toekomstige effecten van de maatschappelijke ontwikkelingen op de kernindicatoren. Hierbij is er rekening mee gehouden dat de kernindicatoren met elkaar samenhangen. Ook is aangegeven welke factoren er het meest voor zorgen dat de kernindicatoren zich in een goede of juist minder goede richting ontwikkelen. Zo zullen in een sterk vergrijsde bevolking in de toekomst minder mensen genoeg bewegen.

Met al deze informatie heeft het RIVM ten slotte twee toekomstbeelden van de samenleving beschreven die volgens de experts realistisch zijn. In het ene toekomstbeeld hechten mensen vooral aan persoonlijke vrijheid, in het andere is er meer aandacht voor elkaar. Daar staan ook de mogelijke kansen en bedreigingen bij, zodat beleidsmakers daar rekening mee kunnen houden.

Kernwoorden: sport, bewegen, kernindicatoren, maatschappelijke ontwikkelingen, horizonscan

Synopsis

Influence of societal developments on sports and physical activity

Methods for an exploration up to 2040

Many people are insufficiently physically active. For their health, it is important that they are more active, and specific policies are developed to support this. The current policy period ends in 2026. In preparation for new policies, RIVM has explored which societal developments up to 2040 will influence sports and physical activity. This report describes the methodology used in this study. The main results are available at www.sportenbewegenincijfers.nl/verkenning-2040.

First, we identified which societal developments are likely to have the most impact on sports and physical activity. Examples include population ageing, urbanisation, climate change and digitalisation. Subsequently, we examined how these developments may affect four themes: sport and physical activity behaviour, providers of sport and physical activity, sports experience, and the sport and physical activity environment. This was conducted using ten key indicators, such as the number of people meeting the physical activity guidelines and the number of members of sports clubs. Citizens were asked to what extent they recognised themselves in these results.

Next, a simulation model was used to project how the key indicators may develop in the coming years. With this model, we assessed the future effects of societal developments on the key indicators, taking into account the interrelationships between them. We also identified which factors most strongly contribute to a favourable or unfavourable development of the key indicators. For instance, in a strongly ageing population, the number of people who are sufficiently physically active is expected to decline.

Finally, based on all input, RIVM described two future scenarios for society that experts consider realistic. In one scenario, the focus is primarily on personal freedom. In the other, there is more attention for each other. For each key indicator, potential opportunities and threats are outlined, so that policymakers can take them into account in future policy development.

Keywords: sports, physical activity, key indicators, societal developments, horizonscan

Inhoudsopgave

Samenvatting — 6

1 Inleiding — 8
1.1 Sport- en Beweeggedrag als complex systeem — 8
1.2 Doel van de verkenning — 9

2 Werkwijze — 10

3 Fase 1: Inventarisatie — 12
3.1 Afbakening van de thema's — 12
3.1.1 Sport- en beweeggedrag — 14
3.1.2 Sportbeleving — 15
3.1.3 Sport- en beweegaanbieders — 16
3.1.4 Sport- en beweegomgeving — 16
3.2 Afbakening en bronnen van de maatschappelijke ontwikkelingen (DESTEP) — 17

4 Fase 2: Participatie — 21
4.1 Doel en opzet workshops — 21
4.1.1 Workshop met beleidsmakers — 22
4.1.2 Workshops met stakeholders — 22
4.1.3 Workshop met burgers — 23

5 Fase 3: Integratie — 25
5.1 Van workshops naar horizonscan — 25
5.2 Van horizonscan naar toekomstbeelden — 27
5.3 Van workshops en data naar simulatie van het toekomstig verloop van de kernindicatoren — 29
5.3.1 Het simulatiemodel voor de verkenning van de kernindicatoren van sport en bewegen — 29
5.3.2 De analyses voor de verkenning van sport en bewegen — 35

6 Methodologische reflectie — 38

Dankwoord — 42

Literatuur — 43

Verklarende woordenlijst — 46

Bijlage 1 Samenstelling van de klankbordgroep en deelnemers aan de workshops — 48

Bijlage 2 Resultaten prioritering factoren door burgers — 50

Bijlage 3 Validatie Scenario Discovery Sport en Bewegen — 52

Samenvatting

Het RIVM heeft een verkenning uitgevoerd om de toekomstige ontwikkelingen binnen het domein Sport en Bewegen tot 2040 in kaart te brengen. Dit rapport beschrijft de gebruikte methoden en verantwoording van deze verkenning.

Het doel van deze verkenning is inzicht krijgen in de mogelijke langetermijn-ontwikkelingen voor sport en bewegen in Nederland tot 2040 en hoe maatschappelijke ontwikkelingen daarop van invloed zijn. De verkenning bestaat uit twee deelonderzoeken:

- *Een horizonscan* met als doel om binnen het werkveld sport- en bewegen een kwalitatief beeld te geven van mogelijke (maatschappelijke) ontwikkelingen en veranderingen tot 2040 en
- *Een simulatie van het toekomstig verloop van kernindicatoren,* met als doel om - rekening houdend met de dynamiek binnen het hele systeem van sport en bewegen - te simuleren hoe de kernindicatoren sport en bewegen zich in Nederland tot 2040 kunnen ontwikkelen.

Het sport- en beweegsysteem wordt in beeld gebracht met behulp van twaalf thema's en daarover verdeeld 25 kernindicatoren sport en bewegen. Voor deze verkenning is gekozen voor vier thema's. Er is gekozen voor 'sport- en beweeggedrag', 'sportbeleving', 'sport- en beweegaanbieders' en 'sport- en beweegomgeving'. Binnen deze thema's vallen tien kernindicatoren.

Horizonscan

Met behulp van workshops met stakeholders is geïnventariseerd welke maatschappelijke ontwikkelingen (bijvoorbeeld, vergrijzing, verstedelijking, klimaatverandering en digitalisering) de meeste invloed hebben op sport en bewegen en hoe deze invloed er dan uitziet. Aan burgers is gevraagd of zij zich herkennen in de resultaten. De uitkomsten van de workshops zijn aangevuld met literatuur en uitgewerkt in een horizonscan per thema. Daarnaast zijn op basis van de horizonscan twee toekomstbeelden van de samenleving in 2040 beschreven die volgens de experts realistisch zijn. Hierbij is aangegeven welke kansen en bedreigingen er kunnen zijn zodat beleidsmakers daar rekening mee kunnen houden.

Simulatie van het toekomstig verloop van kernindicatoren

Uitkomsten van de horizonscan samen met de beschikbare data over de kernindicatoren zijn gebruikt als input voor een systeemdynamisch model. Met dit model is door 10.000 scenario's door te rekenen gekeken naar de toekomstige effecten van maatschappelijke ontwikkelingen op de 10 kernindicatoren die bij de vier thema's horen. Daarbij is aangegeven welke factoren er het meest voor zorgen dat de kernindicatoren zich in een goede of juist minder goede richting ontwikkelen.

De belangrijkste resultaten van de verkenning staan op www.sportenbewegenincijfers.nl/verkenning-2040 en geven een integraal beeld dat bruikbaar is voor het maken van nieuw sport- en beweegbeleid.

1 Inleiding

Het aflopen van beleidsprogramma's zoals het Actieplan Nederland Beweegt en het Sportakkoord II (1), geeft momentum voor de directie Sport en Bewegen van het ministerie van VWS om na te denken over nieuw in te zetten beleid. Daarnaast zorgt het voor een behoefte aan inzicht in relevante ontwikkelingen in en rond het werkveld waar beleid rekening mee zou kunnen houden en/of op in zou kunnen spelen.

In opdracht van het ministerie heeft het RIVM tussen juni 2025 en juli 2026 een verkenning uitgevoerd om de toekomstige ontwikkelingen binnen het domein Sport en Bewegen tot 2040 in kaart te brengen. Deze verkenning heeft twee producten opgeleverd, te weten:

1. Een aantal webpagina's binnen de website sportenbewegenincijfers.nl waarop de belangrijkste resultaten worden ontsloten, en
2. Een verantwoordingsrapportage (dit rapport) voor de informatie die op de website ontsloten wordt.

Definities Sport en Bewegen (2)
Onder Bewegen wordt verstaan: elke lichaamsbeweging door skeletspieren die energieverbruik vereist. Het gaat hierbij om alle lichaamsbeweging in de vrije tijd, voor vervoer of als onderdeel van (huishoudelijk) werk. Onder Sporten wordt verstaan: elke vorm van fysieke activiteit of spel die tot primair doel heeft (fysieke) vaardigheden te gebruiken, te behouden of te verbeteren. Dit kan competitief of recreatief, in groepsverband of individueel, georganiseerd of ongeorganiseerd zijn. Deze en andere definities zijn te vinden in de verklarende woordenlijst in dit rapport op pagina 46.

1.1 Sport- en Beweeggedrag als complex systeem

Sport en Bewegen kan beschouwd worden als een complex systeem. In de meest recente voortgangsrapportage van het Actieplan Nederland Beweegt werd dit als volgt uitgelegd: "Beweeggedrag wordt bepaald door een groot aantal factoren dat met elkaar samenhangt en elkaar wederzijds beïnvloedt. Deze factoren spelen op verschillende niveaus (zowel individueel als maatschappelijk) en in diverse domeinen (zoals thuis, op school, in de leefomgeving en op het werk). Dit noem je een beweegsysteem. Het beweegsysteem bestaat dus uit een samenhangend geheel van factoren, domeinen en niveaus waarbinnen uiteenlopende partijen – van inwoners tot beleidsmakers en professionals – met elkaar verbonden zijn en vaak verschillende belangen hebben." (3)

De stand van zaken in het werkveld sport en bewegen wordt gevolgd met een set van 25 kernindicatoren verdeeld over twaalf thema's[a] die samen het gehele werkveld van sport en bewegen omvatten. In deze rapportage verwijzen we naar dit geheel als "het sport- en beweegsysteem".

[a] De twaalf thema's en 25 kernindicatoren worden toegelicht in Hoofdstuk 3.1: Afbakening van de thema's

1.2 Doel van de verkenning

Het doel van deze verkenning is inzicht krijgen in de mogelijke langetermijn-ontwikkelingen voor sport en bewegen in Nederland tot 2040 en hoe maatschappelijke ontwikkelingen daarop van invloed zijn.

De bijbehorende vraagstellingen zijn:

1. Wat zijn de belangrijkste maatschappelijke ontwikkelingen voor de thema's 'sport- en beweeggedrag', 'sportbeleving', 'sport- en beweegaanbieders' en 'sport- en beweegomgeving' en hoe zijn die van invloed op het sport- en beweegsysteem.
2. Wat zal – als gevolg van deze belangrijkste maatschappelijke ontwikkelingen - het verloop tot 2040 zijn van de 10 kernindicatoren binnen deze vier thema's?
3. Welke factoren dragen het meeste bij aan een mogelijke toekomstige stijging of een daling van deze 10 kernindicatoren.

De verkenning bestaat uit twee deelonderzoeken:

- *Een horizonscan* met als doel om binnen het werkveld sport- en bewegen een kwalitatief beeld te geven van mogelijke (maatschappelijke) ontwikkelingen en veranderingen tot 2040 en
- *Een simulatie van het toekomstig verloop van kernindicatoren,* met als doel om - rekening houdend met de dynamiek binnen het hele systeem van sport en bewegen - te simuleren hoe de kernindicatoren sport en bewegen zich in Nederland tot 2040 kunnen ontwikkelen.

De belangrijkste resultaten van de verkenning staan op www.sportenbewegenincijfers.nl/verkenning-2040 en geven een integraal beeld dat bruikbaar is voor het maken van nieuw sport- en beweegbeleid.

2 Werkwijze

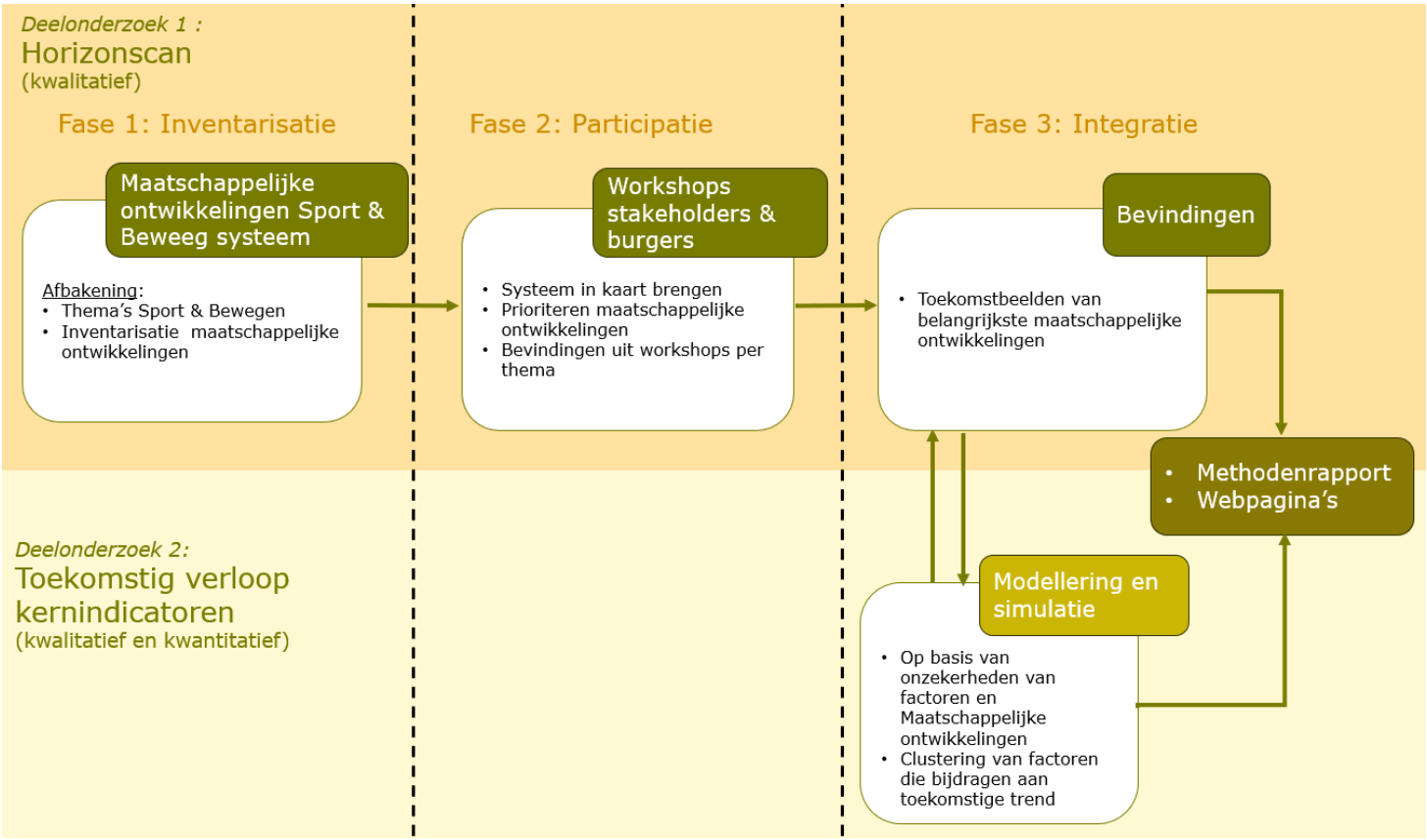
Figuur 2.1 is een schematische weergave van de opzet van dit onderzoek. Van links naar rechts is zichtbaar dat het project bestaat uit drie fasen:

1. inventarisatiefase (juni 2025 - augustus 2025)
2. participatiefase (september 2025 - februari 2026)
3. integratiefase (december 2025 - juli 2026)

Van boven naar beneden is zichtbaar in figuur 2.1 dat het project bestaat uit twee deelonderzoeken:

1. Horizonscan
2. Het toekomstig verloop van de kernindicatoren

Figuur 2.1 Schematische weergave van de onderzoeksopzet.

In deze verkenning wordt gebruik gemaakt van de beschikbare data voor de kernindicatoren en van de opgedane kennis uit de eerdere Sport Toekomstverkenning 2016 (4), aangevuld met relevante literatuur waaronder de Impactvolle Determinanten voor bewegen (5) en diverse publicaties over de kernindicatoren sport- en bewegen. Daarnaast maakt deze verkenning gebruik van inzichten uit specifiek voor deze verkenning georganiseerde stakeholder- en burgerconsultaties.

Vanwege het exploratieve (en vernieuwende) karakter van de verkenning is er tijdens het project gebruik gemaakt van een klankbordgroep (Bijlage 1). De klankbordgroep bestond uit deskundigen met ervaring op het gebied van toekomstverkennen en deskundigen werkzaam in het thema sport en bewegen waarbij toekomst verkennen een onderdeel is van de huidige werkzaamheden. Tijdens het project is feedback gevraagd op de toegepaste methodologie en is gevraagd breed mee te denken, knelpunten te signaleren en advies te geven op inhoudelijke en procesmatige vraagstukken.

De volgende hoofdstukken beschrijven de methoden van de verkenning van de toekomstige ontwikkelingen binnen het domein Sport en Bewegen tot 2040. In Hoofdstuk 3 (inventarisatiefase) wordt de afbakening beschreven van respectievelijk de kernindicatoren en de maatschappelijke ontwikkelingen. In Hoofstuk 4 (participatiefase) wordt de opzet en aanpak van de vier workshops beschreven. De opbrengst van de workshops wordt samengevat in een horizonscan per thema. Hoofdstuk 5 (integratiefase) beschrijft hoe de resultaten van de verschillende workshops hebben geleid tot de horizonscan, de toekomstbeelden en tot het toekomstig verloop van de kernindicatoren. In Hoofdstuk 6 wordt een methodologische reflectie gegeven.

3 Fase 1: Inventarisatie

De inventarisatiefase had tot doel de werkzaamheden in het project voor te bereiden en benodigde data te inventariseren. De gebruikte data worden in dit methoderapport zichtbaar gemaakt door middel van (literatuur)verwijzingen naar de verschillende datasets en worden hier niet verder in detail beschreven.

In het kader van deelonderzoek 1 (de horizonscan) hebben twee afbakeningsprocessen plaatsgevonden. In dit hoofdstuk wordt eerst beschreven hoe de keuze voor de vier thema's met tien kernindicatoren tot stand is gekomen. Vervolgens wordt beschreven hoe de keuze voor de inventarisatie van de maatschappelijke ontwikkelingen die mogelijk invloed hebben op (de kernindicatoren van) sport en bewegen is bepaald.

3.1 Afbakening van de thema's

Het sport- en beweegsysteem wordt in beeld gebracht met behulp van twaalf thema's en daarover verdeeld 25 kernindicatoren sport en bewegen (Tabel 3.1). (6, 7) Vanwege beperkingen in doorlooptijd en beschikbaar budget was bij aanvang van het project duidelijk dat de verkenning niet voor alle twaalf thema's kon worden uitgevoerd. Er was ruimte voor vier thema's, waarbij het van belang was dat deze thema's direct aan elkaar raken om in de verkenning een logisch en samenhangend verhaal te kunnen opschrijven.

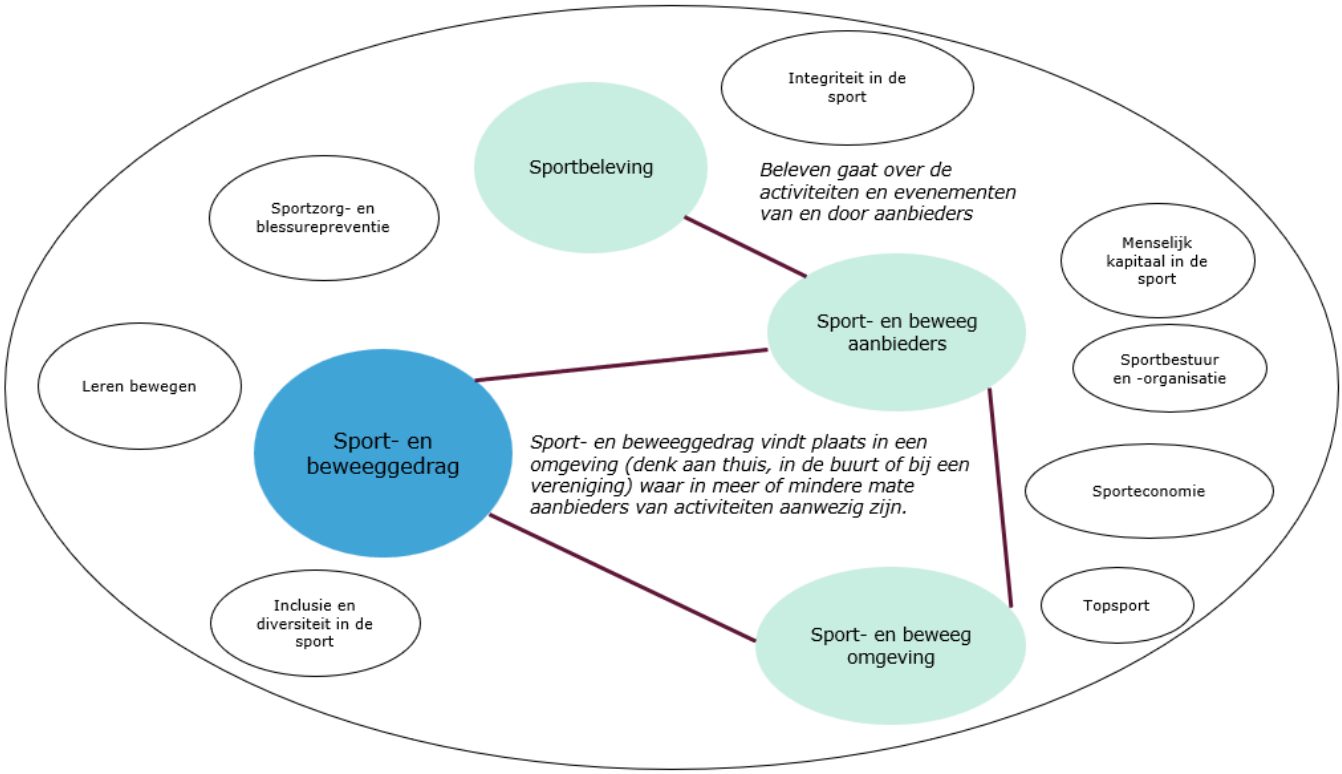
Tabel 3.1 De twaalf thema's en 25 kernindicatoren sport en bewegen waarmee het sport- en beweegsysteem in beeld wordt gebracht. De thema's en kernindicatoren die centraal staan in de verkenning zijn gemarkeerd ([1]).

Thema	**Kernindicator**
1. Sport- en beweeggedrag[1]	1. Beweegrichtlijnen 2. Sportdeelname wekelijks 3. Zitgedrag 4. Niet bewegen
2. Leren bewegen	5. Bewegingsonderwijs PO en VO 6. Motorische vaardigheden*
3. Topsport	7. Internationale medaillespiegel 8. Topsportomgeving
4. Sportbeleving[1]	9. Sportfan via bezoek 10. Sportfan via media
5. Sporteconomie	11. Bruto Binnenlands Product sport
6. Menselijk kapitaal in de sport	12. Werkgelegenheid in de sport 13. Vrijwilligerswerk in de sport
7. Sportbestuur en organisatie	14. Organisatiekracht* 15. Goed bestuur*
8. Sportzorg en blessurepreventie	16. Blessurerisico
9. Sport- en beweegaanbieders[1]	17. Clublidmaatschap 18. Tevredenheid met sport- en beweegaanbod
10. Sport- en beweegomgeving[1]	19. Beweegvriendelijke omgeving 20. Sportaccommodaties
11. Integriteit in de sport	21. Sportklimaat – Veilig voelen 22. Sportklimaat – Wangedrag 23. Sportprestatie-verhogende middelen
12. Inclusie en diversiteit in de sport	24. Inclusie* 25. Diversiteit*

*Deze Kernindicator is nog in ontwikkeling. (6)

De vier thema's zijn samen met de opdrachtgever gekozen om de aansluiting met beleid te kunnen waarborgen. Een centraal doel van het landelijke sport- en beweegbeleid is het bevorderen van sport- en beweeggedrag met ook een kwantitatief doel er aan gekoppeld, namelijk 'in 2040 voldoet 75% van de Nederlandse bevolking aan de beweegrichtlijnen'. (8) Dit maakte het logisch om in ieder geval voor dit thema ('*sport- en beweeggedrag*') te kiezen en dit thema centraal te stellen voor de verkenning.

Figuur 3.1 Een schematische weergave van het sport- en beweegsysteem met daarbinnen de selectie van de thema's die in de verkenning worden meegenomen.

Vervolgens is de keuze gemaakt om ook de thema's '*sport- en beweegomgeving*' en '*sport- en beweegaanbieders*' mee te nemen in deze verkenning. Immers: Sport- en beweeggedrag vindt plaats in een omgeving (denk aan thuis, in de buurt of bij een vereniging) waar in meer of mindere mate aanbieders van activiteiten aanwezig zijn. De keuze voor het thema '*sportbeleving*' is gemaakt vanwege de link met het beleven van de activiteiten en evenementen van en door aanbieders.

In de uitwerking van de deelonderzoeken van deze verkenning zijn de tien kernindicatoren die horen bij deze vier thema's gebruikt. Onderstaand gaan we per thema kort in op een aantal aspecten van de kernindicatoren in relatie tot de manier waarop we ze in deze verkenning verder geoperationaliseerd hebben.

3.1.1 Sport- en beweeggedrag

Het thema sport- en beweeggedrag wordt hier omschreven als de mate waarin mensen sporten, bewegen en zitten, welke activiteiten ze doen en of ze de intentie hebben om dit gedrag te veranderen.

Binnen dit thema worden vier kernindicatoren onafhankelijk van beleidsprogramma's gevolgd over tijd:

Beweegrichtlijnen	Het aandeel van de Nederlandse bevolking van 4 jaar en ouder dat voldoet aan de beweegrichtlijnen.	
Sportdeelname wekelijks	Het aandeel van de Nederlandse bevolking van 4 jaar en ouder dat één keer per week of vaker sport.	
Zitgedrag	Aantal uren dat Nederlanders van 4 jaar en ouder zitten op een gemiddelde dag in de week.	
Niet bewegen	Het aandeel van de Nederlandse bevolking van 4 jaar en ouder dat niet beweegt.	

De kernindicator 'voldoen aan beweegrichtlijnen' kent als enige een kwantitatief beleidsdoel en wordt mede daardoor vaak aangehaald in publicaties vanuit zowel beleid, praktijk als wetenschap. Deze dichotome benadering (wel of niet voldoen) doet echter onvoldoende recht aan de continue schaal van de realiteit: sommige mensen bewegen heel weinig en anderen aanzienlijk meer, terwijl beiden (net) niet aan de beweegrichtlijn voldoen. Dit verschil is vanuit gezondheidsperspectief echter wel relevant. In deze verkenning wordt daarom niet uitgegaan van een dichotome variabele, maar van een bredere interpretatie van sport- en beweeggedrag.

3.1.2 Sportbeleving

Het thema sportbeleving wordt hier omschreven als hoe top- en breedtesport wordt beleefd door de bevolking en door toeschouwers en sporters zelf.

Binnen dit thema worden twee kernindicatoren onafhankelijk van beleidsprogramma's gevolgd over tijd:

Sportfan via bezoek	Het aandeel van de bevolking van 12 jaar en ouder dat maandelijks of vaker sportwedstrijden en/of sportevenementen bezoekt.	
Sportfan via de media	Het aandeel van de bevolking van 6 jaar en ouder dat wekelijks of vaker sport volgt via de media.	

Het thema sportbeleving wordt afgebakend met kernindicatoren die vooral iets zeggen over het aantal volgers van sport. Het gaat nadrukkelijk om de beleving als toeschouwer of sportconsument, en niet om de kwalitatieve beleving van sport door sporters zelf (ofwel: hoe leuk je het vindt om te sporten).

3.1.3 Sport- en beweegaanbieders

Het thema sport- en beweegaanbieders wordt hier omschreven als het aantal en type organisaties dat sport- en beweegactiviteiten aanbieden, hun kenmerken, en in welke vorm aanbod wordt afgenomen.

Binnen dit thema worden twee kernindicatoren onafhankelijk van beleidsprogramma's gevolgd over tijd:

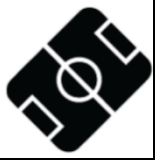
Clublidmaatschap	Het aandeel van de bevolking van 4 jaar en ouder dat lid is van een sportvereniging.	
Tevredenheid sport- en beweegaanbod	Het aandeel van de bevolking van 12 jaar en ouder, dat tevreden is met het sport en beweegaanbod in hun omgeving.	

Dit thema wordt in de verkenning nadrukkelijk breder opgevat dan alleen sportverenigingen. Het omvat factoren die iets zeggen over de organisaties die sport- en bewegen mogelijk maken, inclusief ondernemende en maatschappelijke aanbieders binnen en buiten en traditionele sportdomein. Daaronder vallen dus bijvoorbeeld ook zorg- en welzijnsorganisaties.

3.1.4 Sport- en beweegomgeving

Het thema sport- en beweegomgeving wordt hier omschreven als de mogelijkheden in de fysieke leefomgeving om te sporten, bewegen en spelen in termen van aanwezigheid, beschikbaarheid, bereikbaarheid, kwaliteit en duurzaamheid.

Binnen dit thema worden twee kernindicatoren onafhankelijk van beleidsprogramma's gevolgd over tijd:

Beweegvriendelijke omgeving	De score van de openbare ruimte op de mogelijkheid voor mensen om te sporten en te bewegen.	
Sportaccommodaties	De dichtheid van sportaccommodaties per 10.000 inwoners.	

Bij het thema sport- en beweegomgeving gaat het om kernindicatoren die zowel de hoeveelheid als de diversiteit van het aanbod van sportaccommodaties beschrijven en ook de mogelijkheden om in de eigen leefomgeving (dagelijks) te bewegen.

3.2 Afbakening en bronnen van de maatschappelijke ontwikkelingen (DESTEP)

De maatschappelijke ontwikkelingen in de horizonscan bouwen voort op bestaande kennis, onder andere uit Sport Toekomst Verkenning 2016 (STV 2016) (9), de Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2024 (VTV 2024) (10) en diverse andere verkenningen (11-19).

Gebaseerd op deze bronnen is een zogenaamde DESTEP-analyse uitgevoerd, waarbij externe ontwikkelingen zijn geïnventariseerd kijkend naar **D**emografische, **E**conomische, **S**ociaal-culturele, **T**echnologische, **E**cologische en **P**olitiek-institutionele ontwikkelingen. Het projectteam heeft per DESTEP-categorie drie ontwikkelingen geselecteerd die naar verwachting het meest relevant zijn voor sport en bewegen (Tabel 3.2).

Vanwege beperkte tijd en middelen is bewust gekozen voor deze afgebakende set van maatschappelijke ontwikkelingen die tevens de input was voor de workshops (paragraaf 4.1.2). Tijdens de workshops vond een verdere afbakening plaats. De geselecteerde ontwikkelingen zijn met stakeholders besproken. Daarbij kregen zij expliciet de mogelijkheid om aanvullende maatschappelijke ontwikkelingen aan te dragen in geval een ontwikkeling werd gemist. Vervolgens zijn in de workshops gezamenlijk de drie ontwikkelingen geprioriteerd die als meest bepalend voor sport en bewegen worden gezien. De geprioriteerde ontwikkelingen zijn verder uitgewerkt om de impact op de vier thema’s in kaart te brengen.

Tabel 3.2 De geselecteerde maatschappelijke ontwikkelingen die zijn gebruikt in de workshops.

DEMOGRAFISCH

Verstedelijking neemt toe

Een toename in verstedelijking betekent dat meer mensen zich in stedelijke gebieden vestigen, dat steden groeien en het aantal inwoners in landelijk gebied relatief (soms ook absoluut) krimpt. Dit zorgt voor uitdagingen zoals woningtekort, druk op infrastructuur, veranderingen in leefomgeving en werkgelegenheid. Het aandeel inwoners in stedelijke gebieden neemt al jaren toe en men verwacht dat deze trend doorzet door natuurlijke bevolkingsgroei en migratie (20).

Vergrijzing neemt toe

Vergrijzing is het proces waarbij het aandeel ouderen (zowel ouder dan 65 jaar als aandeel 80-plussers) toeneemt ten opzichte van het aandeel mensen dat jonger is dan 65 jaar. Dit komt vooral door een langere levensverwachting en dalende geboortecijfers, waardoor de gemiddelde leeftijd van de bevolking stijgt (21).

Bevolkingsomvang neemt toe

De omvang van de Nederlandse bevolking zal blijven groeien, met name in de dichtbevolkte regio's. Vooral het aantal ouderen (zeker ook 80-plussers) zal fors toenemen. De omvang van de potentiële beroepsbevolking (iedereen tussen 15 en 75 jaar) zal tot 2050 hoogstens een bescheiden groei laten zien. Het aantal mensen met een Nederlandse achtergrond in deze beroepsleeftijden zal teruglopen. Daar staat een groei van het aantal mensen met een migratieachtergrond tegenover (21).

ECONOMISCH

Toename opleidingsniveau

Naast wijzigingen in de bevolkingssamenstelling naar leeftijd (vergrijzing) en herkomst (migratie) verandert de samenstelling van de bevolking in de toekomst ook naar opleidingstype. Uit de berekeningen van NIDI en CBS volgt dat het aandeel mensen met een hbo- of wo-diploma zal toenemen (21).

Meer krapte op de arbeidsmarkt

Toenemende krapte op de arbeidsmarkt betekent dat het aanbod van arbeidskrachten structureel kleiner wordt dan de vraag. Dit komt vooral door vergrijzing (toename van het aandeel ouderen) en ontgroening (afname van het aandeel jongeren). Hierdoor hebben werkgevers steeds meer moeite om personeel te vinden. Het is echter onzeker hoe de arbeidsmarkt zich de komende twintig jaar ontwikkelt, hoewel economen in die periode wel één of meerdere recessies verwachten (22).

Verdeling (ontwikkeling) welvaart

De verdeling van brede welvaart[b] in Nederland laat zien dat niet alle groepen in gelijke mate profiteren van economische groei en maatschappelijke vooruitgang. Mensen met een lager opleidingsniveau of een migratieachtergrond hebben gemiddeld een minder goede gezondheid, minder financiële zekerheid en minder mogelijkheden om volwaardig mee te doen in de samenleving. Tegelijkertijd gaat de huidige brede welvaart steeds meer ten koste van de kansen voor volgende generaties, doordat het natuurlijk kapitaal (zoals natuur en klimaat) in kwaliteit en omvang afneemt. Wanneer deze trends zich voortzetten, ligt

[b] Definities | CBS

het voor de hand dat de brede welvaart voor de volgende generatie lager zal uitvallen (23).

SOCIAAL-CULTUREEL

Toename Individualisering

Individualisering is het maatschappelijke proces waardoor mensen steeds meer als individu dan als groep in de samenleving staan. Het proces van individualisering zorgt voor positieve ontwikkelingen zoals emancipatie en voortuitgang, maar is ook vervlochten met sociale ongelijkheid. Verbindingen tussen mensen in de samenleving kunnen losser worden en groepen kunnen feller tegenover elkaar komen te staan (24).

Toename sociaal culturele diversiteit

Toename aan sociaal-culturele diversiteit in de bevolking betekent dat de samenleving bestaat uit steeds meer mensen met verschillende achtergronden, culturen, religies en leefstijlen. Die diversiteit is niet overal gelijk verdeeld. In sommige buurten, scholen en werkomgevingen is de diversiteit groot, terwijl andere plekken juist relatief homogeen blijven. Deze ontwikkeling heeft invloed op verschillende terreinen, zoals het onderwijs, de arbeidsmarkt en het dagelijks samenleven (25).

Toenemende prestatiedruk

In de maatschappij komt steeds meer nadruk te liggen op presteren, excelleren en multitasking hetgeen bijdraagt aan een toename van stress bij met name jongeren en jongvolwassenen, ook leidend tot mentale gezondheidsproblemen (26).

TECHNOLOGISCH

Digitalisering van de samenleving neemt toe

Digitalisering duidt op een toename van het gebruik van computers, geavanceerde machines en online en cloud-services. Het heeft impact op bestaande processen, ons gedrag, organisaties en instituties. De ontwikkelingen in digitalisering worden versterkt door het groeiende gebruik van data, grotere rekenkracht en sterkere onderlinge verbondenheid van apparaten (10, 18).

Toename van robotisering en automatisering

Processen als robotisering, automatisering en digitalisering maken het mogelijk om steeds meer en steeds complexere taken van werknemers over te nemen (27-29).

Gebruik van kunstmatige intelligentie neemt toe

Het gebruik van kunstmatige intelligentie in de samenleving zal gaan toenemen. IT-systemen kunnen steeds onafhankelijker van de mens opereren en beslissingen nemen en kunnen patronen herkennen in grote hoeveelheden data. Dit kan leiden tot ingrijpende en (deels) ook onvoorspelbare veranderingen (29).

ECOLOGISCH

Toename hittegolven

De gemiddelde temperatuur stijgt in de periode tot 2100 naar verwachting met meer dan 1,5°C ten opzichte van de pre-industriële periode (1850-1900), zelfs als alle landen hun huidige klimaatbeloftes nakomen. Als gevolg hiervan zullen extreme weersomstandigheden, zoals hittegolven, periodes van droogte en zware neerslag, steeds vaker voorkomen. Dit heeft grote gevolgen voor ecosystemen, biodiversiteit en de samenleving (30).

Toename in blootstelling aan ziekteverwekkers

Door globalisering, intensieve landbouw en klimaatverandering neemt de blootstelling aan ziekteverwekkers toe. Nieuwe en bestaande infectieziekten kunnen zich daardoor makkelijker verspreiden. Ook het toegenomen internationale reisverkeer kan bijdragen aan snellere verspreiding van ziekteverwekkers (10).

Afname in biodiversiteit

De biodiversiteit in Nederland neemt af door onder andere intensieve landbouw, verstedelijking en klimaatverandering. Dit verlies aan soorten en ecosystemen vermindert de veerkracht van de natuur en heeft negatieve gevolgen voor de brede welvaart, zoals verminderde waterkwaliteit, bestuiving en recreatiemogelijkheden (31, 32).

POLITIEK-INSTITUTIONEEL

Toenemend aantal vluchtelingen

De migratie naar Nederland laat de afgelopen jaren een stijgende trend zien. Het aantal mensen dat zich in Nederland vestigt, is groter dan het aantal mensen dat vertrekt, waardoor de bevolking vooral door migratie groeit. Deze ontwikkeling hangt sterk samen met politieke besluitvorming en institutionele kaders rond (nationaal en Europees) asiel- en migratiebeleid, en heeft invloed op de bevolkingssamenstelling en de dynamiek in de samenleving (33).

Toenemende geopolitieke instabiliteit en conflicten

Wereldwijd is er sprake van toenemende geopolitieke instabiliteit en conflicten, bijvoorbeeld door oorlogen, spanningen tussen landen en veranderende machtsverhoudingen. Deze ontwikkelingen zorgen ook in Nederland voor meer onzekerheid en kunnen effecten hebben op migratie, economie en internationale samenwerking (34).

Toenemende decentralisatie van beleid

Decentralisering betekent dat steeds meer taken en verantwoordelijkheden van de Rijksoverheid naar gemeenten en provincies worden overgedragen. Hierdoor krijgen lokale overheden meer ruimte om beleid op maat te maken, passend bij de behoeften van hun inwoners. Dit zien we bijvoorbeeld in het sociaal domein, zoals de jeugdzorg en participatiewet. Decentralisering vraagt echter ook om goede samenwerking en voldoende middelen bij gemeenten (35).

4 Fase 2: Participatie

In de participatiefase is samen met stakeholders verkend welke factoren en relaties binnen het systeem van sport en bewegen van belang zijn voor de vier geselecteerde thema's en via welke mechanismen maatschappelijke ontwikkelingen hierop kunnen doorwerken. Daarbij was het uitgangspunt dat veranderingen binnen het werkveld sport en bewegen ontstaan vanuit de dynamiek van het sport- en beweegsysteem zelf, ofwel vanuit de onderlinge samenhang en wisselwerking tussen factoren binnen dit systeem. Maatschappelijke ontwikkelingen kunnen de aard, richting en omvang van deze veranderingen beïnvloeden.

De opbrengsten van de workshops zijn gebruikt als basis voor de horizonscan en daarnaast als input voor de toekomstbeelden en het simulatiemodel.

In de participatiefase zijn in het kader van deelonderzoek 1 (de horizonscan) fysieke workshops georganiseerd. In paragraaf 4.1 worden doel en opzet van deze workshops beschreven.

4.1 Doel en opzet workshops

Voor het in beeld brengen van het sport- en beweegsysteem is gebruik gemaakt van Group Model Building (GMB), een participatieve methode waarbij stakeholders in groepsverband (workshop) een systeemvisualisatie (causaal model) opstellen. Het doel hiervan is om inzicht te krijgen in de dynamiek van het systeem (hoe factoren onderling samenhangen) en dit systeem te gebruiken om de effecten te beredeneren die maatschappelijke ontwikkelingen hebben op dit systeem.

Er zijn in totaal vier fysieke workshops georganiseerd. De eerste drie workshops vonden plaats in de periode september tot en met november 2025. Dit betrof één workshop met beleidsmakers van het ministerie van VWS om de opzet te toetsen en twee workshops met stakeholders. In februari 2026 is vervolgens de vierde workshop georganiseerd. Voor deze workshop zijn burgers uitgenodigd.

Om het aantal workshops te beperken zijn er geen aparte workshops georganiseerd voor de vier thema's, maar zijn de thema's in dezelfde workshops behandeld.

Met de workshops zijn vijf stappen doorlopen:

1. Benoemen van de belangrijkste factoren die een rol spelen in veranderingen binnen de vier thema's, samen met stakeholders.
2. In een systeemvisualisatie uitdrukken hoe deze factoren zich onderling tot elkaar verhouden, samen met stakeholders.
3. Inventariseren en prioriteren van de invloed van brede maatschappelijke ontwikkelingen op de vier thema's, samen met stakeholders.

4. Het opnemen van geprioriteerde maatschappelijke ontwikkelingen in elk van de vier thematische systeemvisualisaties, samen met stakeholders.
5. Het toetsen van bevindingen uit de stakeholdersessies bij burgers.

Onderstaand volgt een toelichting op de vier workshops.

4.1.1 Workshop met beleidsmakers

Deze workshop was georganiseerd met beleidsmakers vanuit de directie Sport en Bewegen van VWS en had twee doelen. Ten eerste om de betreffende beleidsmedewerkers te informeren over de aanpak van de verkenning door ze te laten ervaren hoe de werkwijze in de workshops met stakeholders zou worden toegepast. En ten tweede zijn de ervaringen uit deze workshop gebruikt om de opzet van de daaropvolgende workshops met de stakeholders aan te scherpen.

4.1.2 Workshops met stakeholders

Voor de twee workshops met stakeholders zijn vertegenwoordigers uitgenodigd uit het brede werkveld van sport en bewegen. Dit betrof onder andere experts, (praktijk)professionals, beleidsmakers en stakeholders vanuit kennisinstituten, belangenbehartigers en gemeenten (zie Bijlage 1).

In totaal hebben circa 40 stakeholders deelgenomen aan twee fysieke workshops in de omgeving van Utrecht Centraal. De consultatie had twee doelen:

- Opstellen en aanscherpen van systeemvisualisaties voor de vier thema's;
- Prioriteren van relevante maatschappelijke ontwikkelingen en vervolgens met behulp van de systeemvisualisaties verkennen van hun mogelijke invloed op de vier thema's

Workshop 1: opstellen van systeemvisualisaties

De eerste workshop was gericht op het ontwikkelen van vier systeemvisualisaties. De deelnemers werkten in subgroepen van ongeveer tien personen, elk gekoppeld aan één van de vier thema's.

Per subgroep is eerst geïnventariseerd welke factoren samenhangen met de kernindicator(en) van het betreffende thema's, waarom deze factoren van invloed zijn en hoe deze met elkaar samenhangen. Vervolgens is voor elk van de vier thema's, met behulp van Group Model Building, een systeemvisualisatie opgesteld. Deze visualisaties bestaan uit de factoren die van invloed zijn op de kernindicatoren en hun onderlinge oorzaak-gevolgrelaties.

Na afloop van de eerste workshop zijn de voorlopige resultaten van de workshop gebundeld in een werkboek en ter terugkoppeling gedeeld met alle deelnemers.

Workshop 2: aanscherpen systeemvisualisaties en prioriteren van maatschappelijke ontwikkelingen
In de tweede workshop zijn de systeemvisualisaties, in grotendeels dezelfde subgroepen, gereviewd en aangevuld. De deelnemers beoordeelden de volledigheid en herkenbaarheid van de eerder opgestelde systemen en voegden waar nodig factoren en relaties toe of scherpten deze aan.

Vervolgens hebben de stakeholders per thema de maatschappelijke ontwikkelingen (gebaseerd op DESTEP zie paragraaf 3.2) geprioriteerd op basis van hun verwachte impact op sport en bewegen. Tijdens deze sessie was expliciet ruimte om ontbrekende maatschappelijke ontwikkelingen aan te dragen, waarvan werd verondersteld dat ze een substantiële invloed op het thema hebben.

Dit leidde per thema tot een geprioriteerde lijst van maatschappelijke ontwikkelingen. De geprioriteerde ontwikkelingen zijn vervolgens besproken in relatie tot de eerder opgestelde systeemvisualisaties, om te verkennen via welke mechanismen deze ontwikkelingen volgens deelnemers konden doorwerken op sport en bewegen.

Ook na afloop van deze tweede workshop zijn de resultaten samengevat in een werkboek en gedeeld met alle deelnemers.

4.1.3 Workshop met burgers

Om de resultaten uit de workshops met stakeholders te toetsen vanuit het perspectief van burgers, is een aanvullende workshop georganiseerd. Waar de twee stakeholdersessies vooral een professionele blik vanuit instituten en organisaties boden, richtte de burgerworkshop zich op de dagelijkse ervaringen van mensen die momenteel niet of beperkt voldoen aan de beweegrichtlijnen.

In totaal namen 30 burgers deel aan een avondworkshop van twee uur, gehouden op een locatie in de directe omgeving van station Amersfoort. Voor de werving van deelnemers is gebruik gemaakt van selectie van deelnemers aan deze workshop is gebruik gemaakt van selectiebureau M-select en de Cebuco-database. De selectie vond onder andere plaats op basis van leeftijd, geslacht, etniciteit en de mate van verstedelijking van de woonomgeving. Daarbij is bewust gekozen voor een groep burgers die weinig of niet bewegen. De reden is dat juist bij deze groep veel winst te behalen is vanuit het centraal gestelde beleidsdoel "voldoen aan beweegrichtlijnen" en vanuit gezondheidsperspectief (zie Bijlage 1 voor de samenstelling van de groep).

Het doel van de workshop was om de uitkomsten uit de workshops met stakeholders te toetsen en te verrijken aan de hand van de ervaringen van burgers die op dit moment weinig of niet bewegen.

Tijdens de sessie is de groep opgedeeld in drie subgroepen van ongeveer tien personen. In deze drie focusgroepen is vervolgens gediscussieerd over de redenen waarom mensen meer of minder sporten of bewegen, in relatie tot de kernindicator "voldoen aan de beweegrichtlijnen". Daarbij zijn diverse argumenten genoemd die in veel gevallen te koppelen waren aan de factoren die ook tijdens de

workshops met stakeholders naar voren kwamen (zoals tijd en gezondheid).

Vervolgens is aan alle workshopdeelnemers gevraagd om de factoren, zoals benoemd in de stakeholderworkshops, te prioriteren met het oog op het stimuleren van sporten en bewegen in 2040. Hiertoe zijn de door stakeholders genoemde factoren geformuleerd in de vorm van aanbevelingen. Een factor als "*Lid zijn van een sportvereniging*" is daarbij vertaald naar de aanbeveling "*maak het aantrekkelijker om lid te worden en te blijven van een sportvereniging*". Elke deelnemer is vervolgens gevraagd om, vanuit de fictieve rol van "minister voor sport en bewegen", tekst en uitleg te geven bij de gemaakte prioritering en het mechanisme waarom de genoemde factoren/aanbevelingen volgens hen van groot positief of negatief belang zijn. De genoemde argumenten en mechanismen zijn gebruikt om de bevindingen uit de stakeholderworkshops verder te duiden, aan te scherpen en waar nodig te nuanceren.

Na de pauze zijn vergelijkbare stappen doorlopen, maar dan specifiek gericht op één van de drie overige thema's die ook bij de stakeholdersessies zijn besproken, namelijk '*sport- en beweegaanbieders*', '*sport- en beweegomgeving*' en '*sportbeleving*'. Ook de hierbij genoemde argumenten en mechanismen zijn gebruikt om de eerdere bevindingen verder aan te scherpen en te nuanceren.

5 Fase 3: Integratie

De integratiefase had tot doel om de bevindingen uit de inventarisatie, de participatiefase en de beschikbare data samen te brengen in een samenhangende verkenning van de mogelijke gevolgen van maatschappelijke ontwikkelingen voor sport en bewegen tot 2040. In deze fase zijn de opbrengsten van de workshops en de beschikbare literatuur geïntegreerd in drie onderdelen van de verkenning: de horizonscan, de toekomstbeelden en de simulatie van het toekomstig verloop van de kernindicatoren.

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de verschillende onderdelen van de verkenning in deze integratiefase tot stand zijn gekomen. Eerst wordt toegelicht hoe de horizonscan tot stand is gekomen, daarna hoe de toekomstbeelden zijn uitgewerkt en ten slotte hoe de opbrengsten van de workshops en data zijn gebruikt voor het simuleren van het toekomstig verloop van de kernindicatoren.

5.1 Van workshops naar horizonscan

De werkboeken van de stakeholderworkshops zijn gedeeld met de deelnemers (paragraaf 1.1.2), met het verzoek om feedback op zowel de inhoud van dit verslag als specifiek op de opgenomen systeemvisualisaties. Vervolgens zijn de bevindingen over geprioriteerde ontwikkelingen en de mechanismen waarmee deze sport en bewegen beïnvloeden, getoetst bij burgers die niet of weinig bewegen (voor prioritering van burgers, zie Bijlage 2). De ontvangen feedback op de werkboeken en de uitkomsten van de burgerworkshop zijn verder uitgewerkt en vertaald naar een horizonscan voor de vier thema's. Deze horizonscan is voorgelegd aan onderzoekers van het Mulier Instituut en het RIVM, met de vraag om aanvullingen en kritische kanttekeningen.

In de horizonscan is gebruikgemaakt van zowel de argumentaties over de samenhang van de factoren in de systeemvisualisaties als de discussies over de in de workshops geprioriteerde maatschappelijke ontwikkelingen (Tabel 5.1).

De horizonscan biedt een thematisch geordend en samenhangend overzicht van maatschappelijke ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op sport en bewegen, evenals van de mechanismen waarlangs deze ontwikkelingen kunnen doorwerken binnen het sport- en beweegsysteem. De horizonscan heeft daarmee een verkennend karakter: het instrument is bedoeld om relevante ontwikkelingen, onderlinge samenhangen en mogelijke gevolgen inzichtelijk te maken en zo een basis te bieden voor verdere duiding, beleidsvorming en nadere analyse. De horizonscan is nadrukkelijk niet bedoeld als een uitputtende of voorspellende beschrijving van de toekomst.

Tabel 5.1 Prioritering van de DESTEP-ontwikkelingen (1 vooraf geselecteerd, 2 toegevoegd door deelnemers workshop), per thema en in totaal.*

		Gedrag	Beleving	Aanbieders	Omgeving	Totaal
Demografie						
1	Vergrijzing	4^	8^	6^	4^	22
	Verstedelijking neemt toe	1	5	1	11^	18
	Bevolkingsomvang neemt toe	-	-	2	3	5
2	Veranderende motoriek	-	-	0	-	0
	Toename van mensen met chronische ziekte of aandoening	3	-	-	-	3
	Toenemende druk op gezondheidszorg	-	-	6^	-	6
Economie						
1	Verdeling ontwikkeling welvaart	6^	-	3	4	13
	Meer krapte op de arbeidsmarkt	-	4	-	2	6
	Toename opleidingsniveau	2	-	-	-	2
2	Schaarste aan grondstoffen	-	-	-	2	2
	Hogere druk op ruimte in de leefomgeving	3	-	-	-	3
	Energietransitie	-	-	-	1	1
	Verduurzaming van economie	-	-	-	0	0
Sociaal-cultureel						
1	Toename individualisering	7^	9^	5^	1	22
	Toename sociaal-culturele diversiteit	4	1	1	-^$	6
	Toenemende prestatiedruk	-	1	1	-	2
Technologie						
1	Digitalisering van de samenleving neemt toe	2	9^	4	2	17
	Gebruik van AI neemt toe	-	2	-	3	5
	Toename van robotisering en automatisering	-	-	-	1	1
2	Van zorg naar gezondheid	-	-	4	-	4
	Medicalisering	-	-	1	-	1
	Verandering van mobiliteit (t.g.v. verstedelijking)	-	-	1	-	1
	Medialisering	-	-	0	-	0
Ecologie						
1	Toename hittegolven	-	1	1	-	2
	Afname in biodiversiteit	-	-	-	1	1
	Toename in blootstelling aan ziekteverwekkers	-	-	-	-	0
2	Klimaatverandering	-	-	-	6	6
	Wateroverlast	-	2	-	-	2
Politiek-institutioneel						
1	Toename in decentralisering	3	-	4	7	14
	Geopolitieke instabiliteit en conflicten	-	1	1	-	1
	Toenemend aantal vluchtelingen	-	-	-	-	0
2	Toenemend populisme	-	-	-	-	0

* Uitgedrukt in het aantal stemmen dat werd gegeven door de aanwezige stakeholders. Hoe meer stemmen, hoe hoger de prioriteit.
^ Ontwikkeling is uitgewerkt in de horizonscan per thema.
$ Ontwikkeling die aanvankelijk niet was geprioriteerd tijdens de workshop, maar in de loop van de discussie tussen stakeholders alsnog als zeer belangrijk is aangemerkt en toegevoegd.

5.2 Van horizonscan naar toekomstbeelden

Er zijn twee toekomstbeelden uitgewerkt om twee voorbeelden te hebben van hoe verschillende maatschappelijke ontwikkelingen op termijn tot 2040 impact kunnen hebben op het sport- en beweegsysteem en welke kansen en bedreigingen daarmee gepaard gaan. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt dat zowel de richting waarin de maatschappelijke ontwikkelingen zich bewegen als de daaraan verbonden beleidskeuzes van invloed zijn op de uitkomsten voor sport en bewegen.

De toekomstbeelden kunnen worden beschouwd als twee kwalitatief uitgewerkte voorbeeldscenario's die met het model zijn doorgerekend. Ze laten zien hoe verschillende ontwikkelingen en beleidskeuzes, zoals opgenomen in het model, zich in de tijd zouden kunnen ontwikkelen en wat daarvan de mogelijke gevolgen zijn voor sport en bewegen. Daarmee vormen de toekomstbeelden geen voorspellingen, maar illustratieve verkenningen van mogelijke toekomsten, gebaseerd op de uitkomsten van de modellering.

Voor de uitwerking van de toekomstbeelden is gebruik gemaakt van de input uit de workshops met stakeholders en met burgers. Tijdens de tweede stakeholdersessie zijn een 11-tal ontwikkelingen geprioriteerd. Daarbij zijn twee soorten onzekerheden ter sprake gekomen:

- De aarde en omvang van de ontwikkeling
  Bijvoorbeeld: in welke mate en op welke manier gaat technologie zich ontwikkelen.
- Het effect van een maatschappelijke ontwikkeling op het systeem van sport en bewegen:
  Bijvoorbeeld wat is het effect van technologische ontwikkelingen op het verenigingsleven.

De invloed van ontwikkelingen op de factoren en de samenhang daartussen is in de burgerworkshop getoetst en uitgediept. Ook deze resultaten zijn verwerkt in de beide toekomstbeelden.

Omdat alle ontwikkelingen in meer of mindere mate gepaard gaan met onzekerheden, is ervoor gekozen om in de twee toekomstbeelden te variëren op de effecten van juist die maatschappelijke ontwikkelingen waarvan uit de discussie met de stakeholders bleek dat de onzekerheid het grootst is (zie tabel 5.2). De ontwikkelingen waarover de meeste onzekerheid bestond zijn in twee varianten uitgewerkt, waarbij in het ene toekomstbeeld de nadruk ligt op de autonomie van het individu en in het andere toekomstbeeld meer waarde wordt gehecht aan de gemeenschap. In beide geïntegreerde toekomstbeelden komen alle ontwikkelingen samen, maar wordt een onderscheid gemaakt op de ontwikkelingen waarover de meeste onzekerheid bestaat.

Concepten van de toekomstbeelden zijn voorgelegd aan onderzoekers van het Mulier Instituut en het RIVM en aan de klankbordgroep om aan te vullen, kanttekeningen te plaatsen en relevante literatuur aan te leveren. De op deze manier verkregen input is verwerkt in de uiteindelijke toekomstbeelden.

Bij de beschrijving van de toekomstbeelden gaat het uitdrukkelijk om een schets van enkele als belangrijk veronderstelde samenhangen, waarbij de invloed op de kernindicator "voldoen aan beweegrichtlijnen" extra aandacht heeft gekregen, omdat dit een kerndoel is binnen het beleid van het ministerie van VWS (zie ook paragraaf 3.1).

Tabel 5.2 Geprioriteerde ontwikkelingen zoals opgenomen in de twee toekomstbeelden, waarbij de over sommige minder onzekerheid bestaat (witte regels ([1])) en bij anderen (blauwe regels ([2])) meer onzekerheid is over de aard en omvang van de ontwikkeling.

Toekomstbeeld 1	**Toekomstbeeld 2**	**Prioritering***
Vergrijzing[1]		
Meer ouderen en vooral meer 80+	Meer ouderen en vooral meer 80+	22
Individualisering[2]		
Meer eenpersoonshuishoudens en eigen regie	Toename solidariteit tussen bevolkingsgroepen en individuen	22
Verstedelijking[1]		
Meer inwoners in stedelijke gebieden	Meer inwoners in stedelijke gebieden	18
Digitalisering[2]		
Meer gebruik van digitale diensten	Beperkte groei in gebruik van digitale diensten	17
Decentralisering[1]		
Meer besluitvorming belegd bij lagere overheden	Meer besluitvorming belegd bij lagere overheden	14
Verdeling welvaart[2]		
Inkomensverdeling wordt schever	Inkomensverdeling wordt minder scheef. Maatschap-pelijke kosten/baten centraal	13
Druk op gezondheidszorg[1]		
Meer zorgvraag	Meer zorgvraag	6
Sociaal-culturele diversiteit[2]		
Meer mensen met een migratieachtergrond/ subcultuur	Culturele grenzen vervagen	6
Klimaatverandering[1]		
Stijging gemiddelde temperatuur (meer hitte)	Stijging gemiddelde temperatuur (meer hitte)	6
Bevolkingsomvang[1]		
Meer inwoners in Nederland	Meer inwoners in Nederland	5
Gebruik van AI[2]		
Meer AI-diensten worden gebruikt	Beperkter gebruik van AI-diensten, algoritmen en profiling	5

*Uitgedrukt in het aantal stemmen dat werd gegeven door de aanwezige stakeholders. Hoe meer stemmen, hoe hoger de prioriteit.

5.3 Van workshops en data naar simulatie van het toekomstig verloop van de kernindicatoren

Voor deze verkenning is een systeem-dynamisch (36) model gebouwd om de ontwikkeling van sport- en beweeggedrag in Nederland tot 2040 te simuleren. Deze modelleringsmethode maakt gebruik van integraalvergelijkingen om ontwikkelingen van complexe problemen (gekenmerkt door veel terugkoppelingen (feedbacks) tussen modelelementen) door de tijd te kunnen simuleren.

Het gebruik van het model is gericht op het dynamisch doorrekenen hoe sport- en beweeggedrag kan veranderen. Hiervoor maken we gebruik van modelstructuren die bekend zijn en inputparameters die onzeker zijn. Door verschillende waarden van de inputparameters en inputscenario's te selecteren, is het mogelijk om verschillende, plausibele "toekomsten" te simuleren voor de tien kernindicatoren voor sport- en beweeggedrag, onder uiteenlopende combinaties van onzekerheden. Het model is daarmee een "exploratief" model (37) en er op gericht om beter te begrijpen onder welke omstandigheden (combinaties van inputs) welke toekomst kan ontstaan. Dit is een methode die bekend staat als dynamische "scenario discovery" (38, 39).

5.3.1 Het simulatiemodel voor de verkenning van de kernindicatoren van sport en bewegen

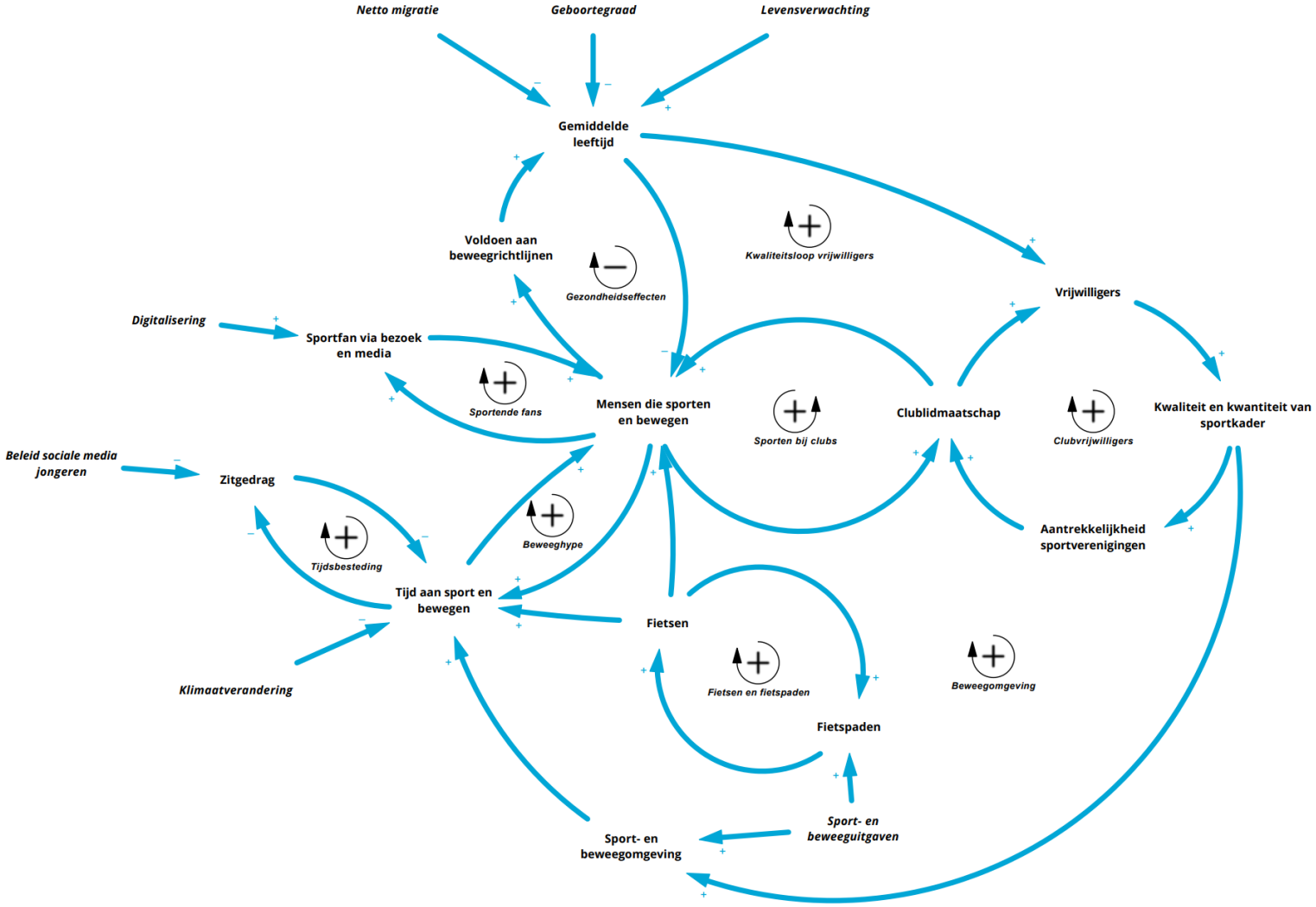
Figuur 5.1 toont de feedbacks van het simulatiemodel voor de verkenning sport en bewegen. Wat opvalt is dat een groot aantal van de feedbacks zelfversterkend is. Dit heeft tot gevolg dat modelgedrag de neiging zal hebben om of naar hoge of naar lage waarden voor beweeggedrag te gaan. Een belangrijke balancerende feedback staat niet in dit diagram, omdat die zit in de tijd besteed aan sport en bewegen. Aangezien de tijd in de dag beperkt is en vaste bezigheden zoals werk en school een grote invloed hebben op hoe we de dag doorbrengen (actief of juist zittend), zorgt iedere verandering in gedrag voor ander beweeg- en zitgedrag.

Figuur 5.2 toont een schematische en versimpelde weergave van het model waarin de verschillende submodellen (subsystemen) worden weergegeven. Dit zijn:

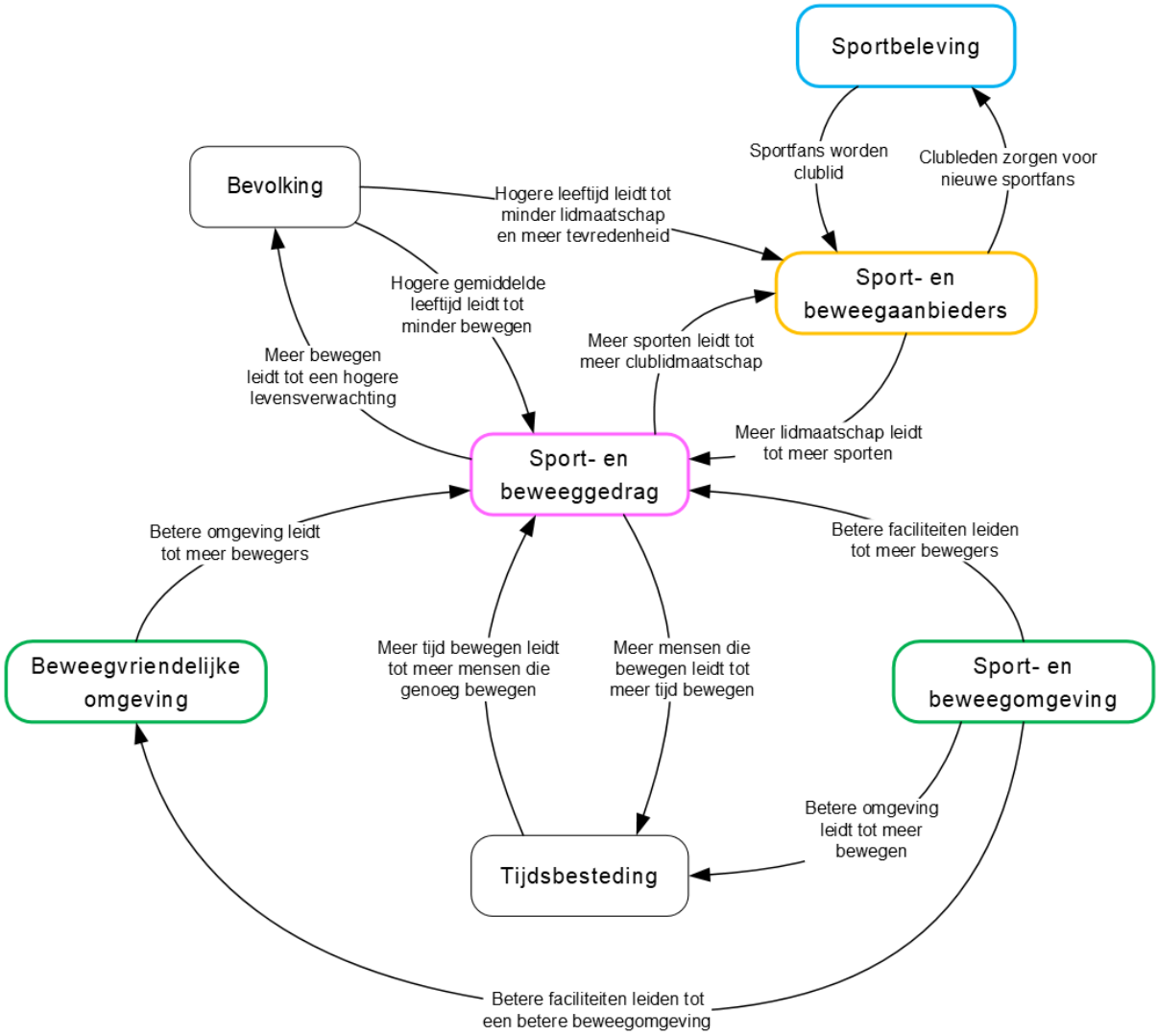
- bevolking,
- sport- en beweeggedrag,
- sportbeleving,
- sport- en beweegaanbieders,
- sport- en beweegomgeving,
- beweegvriendelijke omgeving en
- tijdsbesteding.

De indeling in deze submodellen is grotendeels ingegeven voor de indeling in thema's van de kernindicatoren. Het submodel beweegvriendelijke omgeving valt samen met het submodel sport- en beweegomgeving onder het thema sport- en beweegomgeving. De splitsing is hier gemaakt om in het model beter overzicht te hebben van de verschillende relaties.

Figuur 5.1 Overzicht van de belangrijkste feedbackloops in het model voor de verkenning sport en beweging. Het diagram visualiseert causale relaties tussen factoren. Een causale relatie tussen twee factoren kan positief (+) of negatief (-) zijn. Dat wordt aangegeven met een pijl met een plus- of minteken. Een feedbackloop is een keten van causale relaties die van een factor via andere factoren naar zichzelf loopt.

Figuur 5.2 Schematische en versimpelde weergave van het simulatiemodel met daarin submodellen (omlijnde tekstvakken).

In het vervolg van deze paragraaf staat een korte toelichting voor elk submodel.

Bevolking
In het submodel bevolking staat een zogenaamde "ageing chain" van de bevolking centraal. Dat is een reeks leeftijdsgroepen die samen laten zien hoe de bevolking ouder wordt. De bevolking is daarmee opgedeeld in cohorten van 1 jaar van 0 jaar tot 100 plus. De bevolking kan groeien door geboortes en positieve netto migratie (immigratie min emigratie). De bevolking kan afnemen door sterfte en negatieve netto migratie. De bevolking is geparametriseerd op data van 2024 van het CBS. (40) Voor de geboortes per vrouw en de sterftegraad worden scenario's van het CBS tot 2040 gebruikt. De netto migratie heeft een waarde tussen de hoogste en laagste waarde van de afgelopen 20 jaar en wordt bepaald door het *Toekomstig migratiesaldo*.
Migratie heeft impact op de verstedelijking en de verjonging van de samenleving. Verstedelijking omdat migranten vooral in stedelijke

omgevingen gaan wonen en verjonging omdat het leeftijdsprofiel van migranten jonger is dan dat van de gemiddelde bevolking. De bevolking wordt via de participatiegraad gebruikt om de grootte van de beroepsbevolking op ieder moment te bepalen.

Buiten de bevolking houden we een aantal andere bevolking gerelateerde input voor het model bij. Dit zijn het aandeel eenpersoonshuishoudens, het aandeel bevolking in armoede, de verandering van de levensverwachting, groei van digitalisering met behulp van de DESI index[c] en de gezondheidstoestand van de Nederlandse bevolking. Het aandeel eenpersoonshuishoudens is bepaald per cohort. De groei van het aantal eenpersoonshuishoudens bepaalt ook de groei van de individualisering, die hier als plaatsvervangende indicator gemodelleerd is. De gezondheidstoestand wordt mede bepaald door de druk op de zorg (verhouding tussen ontwikkeling zorgvraag en beroepsbevolking). Deze heeft ook invloed op de ontwikkeling van de levensverwachting, waarbij een grotere druk op de zorg voor een iets lagere levensverwachting zorgt.

Sport- en Beweeggedrag
In het submodel Sport- en beweeggedrag rekenen we vier kernindicatoren uit: voldoen aan beweegrichtlijn, niet bewegen, uren per dag zitten en sportdeelname wekelijks per leeftijd. We gebruiken een zogenaamde “co-flow”-structuur. Dat is een structuur die qua vorm de hoofd-”flow” volgt, in dit geval het demografisch model in het submodel bevolking. Een co-flow beschrijft in principe altijd een eigenschap van de hoofdflow, bijvoorbeeld het deel mensen dat voldoet aan de beweegrichtlijnen. De co-flows zijn dus ook onderverdeeld per leeftijdscohort van 1 jaar tussen de 0 en 100 plus. Deze co-flows worden alle drie geparametriseerd met leeftijdsafhankelijke data van het RIVM. In alle co-flows nemen we verder aan dat er per leeftijd een normale groei of afname plaatsvindt. Deze toe- of afname is gebaseerd op de begindata per leeftijd. Omdat de leeftijdsafhankelijke data vermenigvuldigd met de grootte van de bevolkingscohorten niet precies aansluit op de beginwaarden, berekenen we een relatieve groei van iedere indicator die zorgt dat de kernindicator precies kan starten op de beginwaarde en hetzelfde traject als de berekende modeldata volgt.
De co-flow voldoen aan beweegrichtlijnen berekent welk deel van de bevolking voldoet aan de beweegrichtlijnen. Deze structuur wordt beïnvloed door activiteit als gevolg van de huishoudgrootte per cohort en de veranderingen in beweeggedrag. De huishoudgrootte maakt uit, omdat personen in een eenpersoonshuishouden onder de 40 meer bewegen dan leeftijdsgenoten, maar personen in een eenpersoonshuishouden boven de 40 minder. De cohortgroottes en de leeftijdsverdeling van de huishoudens maakt dus uit voor het deel van de bevolking dat voldoet aan de beweegrichtlijnen. Verder nemen we aan dat veranderingen in beweeggedrag (tijd per week die de bevolking gemiddeld beweegt, per leeftijd) ook impact heeft op het deel van de bevolking dat voldoende beweegt. Meer bewegen leidt dus tot meer mensen die bewegen, maar de mate waarin is onzeker.

[c] De DESI (Digital Economy and Society Index) is een Europese index die de digitale prestaties van EU-landen volgt. De index kijkt naar vier hoofdonderdelen: menselijk kapitaal, connectiviteit, integratie van digitale technologie en digitale overheidsdiensten. Meer informatie is te vinden op de Europese Beleidspagina over DESI.

Het deel van de bevolking dat niet beweegt wordt grotendeels beïnvloed door de relatieve groei van het voldoen aan de beweegrichtlijnen. Waar het aandeel mensen dat voldoet aan de beweegrichtlijnen groeit, neemt het aandeel mensen dat niet beweegt, af. Verder neemt het deel van de bevolking dat niet beweegt toe als de armoede toeneemt. Aangezien deze indicator slechts over een klein deel van de bevolking gaat, hebben we deze niet leeftijdsafhankelijk gemaakt.
De co-flow voor het aantal uren per dag zitten wordt alleen beïnvloed door de veranderingen in zitactiviteiten. Dit is een direct effect, waarbij de eenheden ook hetzelfde blijven.
De co-flow voor de sportdeelname wekelijks wordt niet door alle beweegactiviteiten beïnvloed, maar alleen de sportactiviteiten (sporten in vrije tijd). Hier is wederom een vertaling nodig, waarbij meer tijd sporten in vrije tijd in ook zorgt voor meer mensen die wekelijks sporten. De mate waarin dit gebeurt is onzeker, net als bij het beweeggedrag.

Sportbeleving
In het submodel Sport- en beweeggedrag rekenen we drie kernindicatoren uit: sportfan via media en sportfan via bezoek. Beide kernindicatoren maken gebruik van een versimpelde co-flow. Er wordt wel per leeftijd uitgerekend welk deel van de bevolking sportfan is, maar deze voorkeur verouderd niet.
De co-flow sportfan via media bepaald welk deel van de bevolking, per leeftijd, sportfan via media is. Groei of verandering vindt plaats door het effect van digitalisering en de tijd die de bevolking per leeftijd spendeert op de computer. De computer is hier als proxy genomen voor alle schermactiviteiten en gebaseerd op het aantal uur dat per dag gezeten wordt achter de computer.
De co-flow sportfan via bezoek wordt voornamelijk beïnvloed door de groei van clubleden, zowel bij jeugd als andere leeftijden. De jeugd kan hierbij ook oudere generaties, zoals ouders en grootouders meenemen naar (hun eigen) sportwedstrijden.

Sport- en Beweegaanbieders
In het submodel Sport- en beweegaanbieders rekenen we twee kernindicatoren uit: clublid per cohort en tevredenheid aanbod. Beide kernindicatoren maken gebruik van een versimpelde co-flow. Er wordt wel per leeftijd uitgerekend welk deel van de bevolking clublid is of tevreden met het aanbod, maar deze eigenschappen verouderden niet.
Er is een aantal factoren dat bijdraagt aan de groei van het aandeel clubleden per cohort. Allereerst heeft de vitaliteit van sportaanbieders (waaronder sportclubs) een effect waardoor sportclubs aantrekkelijker worden en makkelijker leden kunnen werven. Ten tweede zal een deel van de veranderde tijd in sportactiviteiten binnen sportclubs plaatsvinden en daardoor tot een groei van het aantal leden leiden. Er is ook een effect van sportfans, die lid willen worden van de sport die ze al volgen via de media of bezoek. Ten slotte is er een negatief effect door armoede. Als er geen voorzieningen zijn voor Nederlanders in armoede, dan is het voor deze groep lastig of onmogelijk om clublid te worden. Groei van armoede in Nederland leidt dan tot een relatieve afname van het aantal clubleden.
Het aandeel van de bevolking dat tevreden is over het aanbod per cohort wordt beïnvloed door een drietal factoren in het model. Allereerst

is dit de nabijheid van voorzieningen. Als er meer voorzieningen dichterbij zijn, dan leidt dit tot een grotere tevredenheid. Ditzelfde geldt ook voor sportfaciliteiten, zowel sportclubs als andere sportaanbieders. Als hier een groei in plaatsvindt, waardoor meer keuze is of er sprake is van betere voorzieningen, dan leidt dit tot meer tevredenheid in het model. Ten slotte heeft ook de beschikbaarheid van fietspaden invloed op deze indicator, waarbij een toename van het aantal fietspaden tot meer tevredenheid over het aanbod leidt.

Sport- en Beweegomgeving
In het submodel Sport- en beweegomgeving rekenen we uit hoeveel sportfaciliteiten er zijn in Nederland, de kwantiteit en kwaliteit van het sportkader met de vitaliteit van de sportaanbieders en daarnaast hoeveel fietsers en fietspaden er zijn.
De sportfaciliteiten groeien door de jaarlijkse verandering van sportuitgaven door gemeenten in Nederland, die komt bij de normale vervangingsfinanciering van faciliteiten die vervangen moeten worden. In het model nemen we verder aan dat een grotere vitaliteit van sportaanbieders ervoor zorgt dat er minder sportfaciliteiten beëindigd worden.
De vitaliteit sportaanbieders is een functie van twee andere factoren: de kwantiteit en kwaliteit van het sportkader. De kwantiteit van het sportkader hangt af van het aantal vrijwilligers bij sportclubs gecombineerd met de werkgelegenheid in de sport. De kwaliteit van het sportkader hangt af van het aantal jaren dat de vrijwilligers actief zijn.
Het aantal fietsen in Nederland hangt af van de grootte van de bevolking, waarbij er een maximumaantal fietsen is dat een persoon kan of wil hebben. Het aantal fietsen kan groeien naar dit doel. Het wordt ook aantrekkelijker om een nieuwe fiets te kopen als er meer fietspaden zijn. Tegelijkertijd worden er ook fietspaden bijgebouwd om te voldoen aan de behoefte die het hebben van fietsen met zich meebrengt.
Als we aannemen dat er een bepaald aantal kilometers is dat gemiddeld er gereden wordt per fiets, dan is het mogelijk om het aantal fietskilometers uit te rekenen en daarmee te bepalen hoeveel tijd er doorgebracht wordt op de fiets. De kerndrijver jaaraantal tropische dagen bepaald hoeveel er naar rato minder gefietst wordt door tropische dagen in Nederland. De aanname is dus dat er niet gefietst wordt op tropische dagen.

Beweegvriendelijke omgeving
In het submodel Beweegvriendelijke omgeving rekenen uit hoe de beweegvriendelijke omgeving zich ontwikkelt. Deze bestaat uit vier deelindicatoren: recreatief groen en blauw, sport- en speelplekken, nabijheid van voorzieningen en sportaccommodaties.
Al deze indicatoren worden beïnvloed door de verstedelijkingsgraad van Nederland. Die is al heel hoog, maar kan nog verder groeien, mede door migratie en bevolkingsgroei. Recreatief groen en blauw neemt af door verstedelijking, maar de andere drie deelindicatoren nemen daardoor toe. Verder hebben jaarlijkse sportuitgaven door gemeenten een positieve invloed op de sport- en speelplekken en de nabijheid van voorzieningen. De sportaccommodaties veranderen naar rato door de veranderingen in sportfaciliteiten uit het desbetreffende submodel.

Tijdsbesteding
In dit submodel wordt uitgerekend hoe Nederlanders gemiddeld gezien per leeftijd hun tijd besteden aan bewegen en zitten. Samen met overige activiteiten en slapen (ook per leeftijd) vormt dit de complete gemiddelde dagindeling van de Nederlander. De basis van dit submodel vormt de data die verzameld is in de Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor 2001-2024 en de aanvullende module Bewegen en Ongevallen van de Leefstijlmonitor 2015-2023 over de beweeg- en zitactiviteiten per leeftijd (Tabel 5.3).
Zit- en beweegactiviteiten kunnen veranderd worden door andere factoren in het model. In het model wordt slechts een van de zitactiviteiten direct beïnvloed door een andere factor. Dit is de tijd die jongeren spenderen op sociale media, wat hier gemeten wordt als de tijd zitten voor computer, tablet of smartphone gebruik in de vrije tijd voor de leeftijdscategorie tussen de 12 en 18 jaar. Bij de beweegactiviteiten hebben veranderingen in de beweegomgeving effect op wandelen als transport en sporten in vrije tijd. Toegenomen tijd op de fiets heeft een impact op zowel fietsen als transport als fietsen in de vrije tijd. De gezondheidstoestand en de relatieve grootte van de verschillende leeftijdsgroepen als clubleden beïnvloeden het sporten in de vrije tijd.

Tabel 5.3 Overzicht van de in het model opgenomen zit- en beweegactiviteiten.

Beweegactiviteiten	**Zitactiviteiten**
Wandelen als transport	Zitten in vervoer
Fietsen als transport	Zitten op werk
Zware activiteiten op school of werk	Zitten op school of studeren
Zware huishoudelijke activiteiten	TV kijken
Fietsen in vrije tijd	Computer, tablet of smartphone gebruik
Tuinieren in vrije tijd	Andere zitactiviteiten
Klussen in vrije tijd	
Sporten in vrije tijd	

5.3.2 De analyses voor de verkenning van sport en bewegen
Het model wordt gebruikt om de mogelijke ontwikkeling van sport- en beweeggedrag onder uiteenlopende omstandigheden door te rekenen. Daarbij wordt uitgegaan van modelstructuren die zijn gebaseerd op bestaande kennis en data, in combinatie met inputparameters en scenario's waarvoor onzekerheid bestaat. Daarbij focussen we op de effecten van maatschappelijke ontwikkelingen.

Door systematisch te variëren in deze inputs worden verschillende plausibele toekomsten verkend, dat wil zeggen een verschillend verloop van de kernindicatoren. De analyse richt zich op tien kernindicatoren van sport- en beweeggedrag uit de vier thema's '*sport- en beweeggedrag*', '*sportbeleving*', '*sport- en beweegaanbieders*' en '*sport- en beweegomgeving*'. Tevens is de analyse erop gericht te identificeren welke factoren en mechanismen de belangrijkste drijvende krachten vormen achter de ontwikkeling van deze tien kernindicatoren. Het model houdt rekening met de verbindingen die bestaan tussen de kernindicatoren; de uitkomsten van het model geven daarom een beeld van het verloop van de kernindicatoren in samenhang met elkaar.

Uitspraken over het toekomstig verloop van de kernindicatoren baseren we op een analyse van 10.000 scenario's die tot stand gekomen zijn met simulaties met een model en een lijst van onzekerheden (Tabel 5.4). Deze lijst is opgesteld op basis van de workshops en de beschikbare literatuur en omvat zowel modelparameters als drivers omvatten die het systeem kunnen beïnvloeden. Deze lijst bevat enerzijds maatschappelijke ontwikkelingen zoals geïdentificeerd in de workshops en anderzijds aannames met betrekking tot parameterwaarden en initiële waarden. Voor iedere parameter is een realistisch bereik van mogelijke waarden vastgesteld, waarmee het mogelijk is om diverse scenario's te genereren. Bij het vaststellen van dit bereik is zoveel mogelijk uitgegaan bestaande projecties en publicaties (zie paragraaf 3.2 en 5.3).

Tabel 5.4 Waardenbereik van de modelparameters die als indicator voor de maatschappelijke ontwikkelingen gebruikt zijn.

Maatschappelijke ontwikkeling	**Parameter**	**Min**	**Max**
Vergrijzing	Jaarlijkse verandering levensverwachting	-0.001	0.003
Individualisering	Jaarlijkse verandering van het aantal eenpersoonshuishoudens	-0.001	0.025
Arbeidsparticipatie	Groeifactor arbeidsparticipatie per leeftijd	0	0.03
Digitalisering	Jaarlijkse verandering van groei van de DESI-index*	0.01	0.06
Verstedelijking	Jaarlijkse verandering van aantal mensen dat in verstedelijkt gebied woont	-0.01	0.005
Klimaatverandering	Aantal tropische dagen in 2040	2	22
Decentralisatie	Jaarlijkse verandering van sportuitgaven door gemeenten in Nederland	-0.001	0.003
Arbeidsparticipatie	Productiviteit	0	1
Migratie	Migratiesaldo in 2040	31 230	223 798
Verdeling welvaart	Jaarlijkse verandering van het aantal mensen onder de armoedegrens	-0.01	0.01
Druk op zorg	Effectfactor van druk op de zorg op gezondheidstoestand	0	1

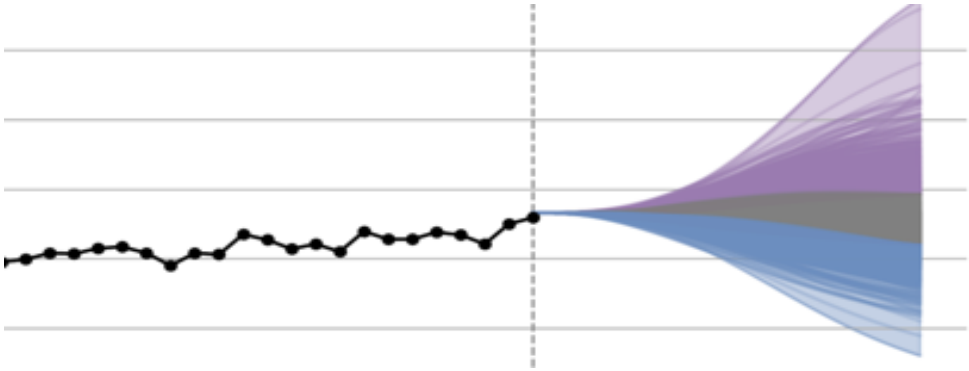
*De DESI (Digital Economy and Society Index) is een Europese index die de digitale prestaties van EU-landen volgt. De index kijkt naar vier hoofdonderdelen: menselijk kapitaal, connectiviteit, integratie van digitale technologie en digitale overheidsdiensten. Meer informatie is te vinden op de Europese Beleidspagina over DESI.

Elk scenario vertegenwoordigt een run van het model, waarbij voor iedere onzekerheid een specifieke waarde is gekozen. Met behulp van een sampling-algoritme hebben we de mogelijke combinaties van onzekerheden doorlopen. Dit heeft geleid tot een verzameling (van duizenden) scenario's die samen alle mogelijke uitkomsten

representeren. Dit hebben we gevisualiseerd als een waaier van mogelijk toekomstig verloop.

Op de website presenteren we voor elke kernindicator een grafiek (zie Figuur 5.3 ter voorbeeld) en de resultaten van de analyse van de informatie die in de grafiek gepresenteerd is. Elke grafiek toont de historische data van een kernindicator, aangevuld met een weergave van het mogelijke toekomstige verloop. De zwarte lijn geeft de historische trend van de kern-indicator. Het gekleurde gebied na 2024 geeft de toekomstscenario's weer.

Figuur 5.3 Voorbeeld grafiek met historische data (zwarte lijn) en het mogelijke toekomstige verloop (gekleurde gebied) van een kernindicator.

Het toekomstig verloop bestaat uit 10.000 lijnen die elk een scenario representeren.
Met kleuren maken we een onderscheid tussen 3 clusters van scenario's: het paarse gebied in de grafiek geeft de 10% scenario's weer met de hoogste waarden. Het blauwe gebied in de grafiek geeft de 10% scenario's met de laagste waarden. 80% van de scenario's leidt tot een waarde van de kern-indicator in het grijze gebied.

In de verzameling scenario's hebben we geanalyseerd of er clusters van scenario's te identificeren zijn die terug te voeren zijn op bepaalde waarden van onzekerheden. De gehanteerde aanpak heeft een exploratief karakter. Het model dient niet om één exacte toekomstvoorspelling te genereren, maar om inzicht te bieden in de omstandigheden en combinaties van factoren die tot verschillende toekomstige ontwikkelingen kunnen leiden. Deze benadering staat bekend als dynamische scenario discovery. Hierbij hebben we gebruik gemaakt van het PRIM-algoritme. (41) Voor deze clusters hebben we een narratief opgesteld over het mogelijke toekomstige verloop van de indicator. Opgemerkt dient te worden dat we in deze analyse alleen zochten naar toekomstige effecten van maatschappelijke ontwikkelingen. Deze analyse is niet gericht is op het inschatten van het effect van interventies ("aan welke knoppen gedraaid kan worden").

6 Methodologische reflectie

In deze verkenning zijn maatschappelijke ontwikkelingen, participatieve systeemverkenning en een systeemdynamisch simulatiemodel gecombineerd om toekomstige ontwikkelingen binnen het werkveld sport en bewegen tot 2040 te verkennen. Daarmee is gekozen voor een methodologische aanpak die afwijkt van eerdere verkenningen binnen dit werkveld. Dit hoofdstuk reflecteert op deze aanpak, de sterke en zwakke punten ervan en de mogelijkheden voor verdere doorontwikkeling.

Verkenning versus Sport Toekomst Verkenning

Deze verkenning van toekomstige ontwikkelingen is een vervolg op de Sport Toekomst Verkenning uit 2016 (STV 2016). (4) Waar de STV 2016 voornamelijk over sport ging, focust de huidige verkenning op zowel sport als bewegen. In tegenstelling tot de STV 2016 is in deze verkenning gekozen voor een systeembenadering, waarbij de dynamiek binnen het hele systeem van sport en bewegen en daarmee ook tussen de kernindicatoren centraal staat. Een ander verschil met de STV 2016 is dat er in deze verkenning geen perspectieven en handelingsopties zijn uitgewerkt, de nadruk ligt op het verkennen van de mogelijke toekomstige ontwikkelingen van de vier thema's en de bijbehorende tien kernindicatoren. Nieuw ten opzichte van de STV2016 is ook dat er voor de verkenning een systeemdynamisch model is gebouwd om het toekomstige verloop van de kernindicatoren te modelleren en te analyseren. De verkenning heeft daarmee een nadrukkelijk exploratief karakter.

Afbakening

Vanwege beperkingen in doorlooptijd en beschikbaar budget zijn voor de verkenning vier van de twaalf thema's uit het Sport en Beweegsysteem uitgewerkt, namelijk; '*sport- en beweeggedrag*', '*sportbeleving*', '*sport- en beweegaanbieders*' en '*sport- en beweegomgeving*'. De tien kernindicatoren uit de vier thema's zijn opgenomen in het systeemdynamisch model, samen met de belangrijkste maatschappelijke ontwikkelingen en relaties zoals tijdens de workshops benoemd door stakeholders. Het is belangrijk te vermelden dat de verkenning daarmee geen volledig en sluitend toekomstbeeld geeft van het gehele sport- en beweegsysteem.

De Horizonscan

Er is een beperkt aantal workshops georganiseerd. Daardoor konden binnen de gekozen thema's niet alle relevante factoren en relaties uitgebreid worden besproken, gemodelleerd en gevalideerd. De onderwerpen die tijdens de workshops wél aan bod kwamen zijn onderbouwd met literatuur uit een gerichte zoekopdracht. Er is echter geen brede literatuurscan uitgevoerd om de bevindingen of eventuele lacunes uit de workshops systematisch te toetsen.

De insteek van de verkenning was breed: zowel sport als bewegen. Het bleek echter een uitdaging om stakeholders op het gebied van bewegen te interesseren voor deelname aan de workshops. Dit zal deels zijn veroorzaakt door de relatief korte termijn waarop de workshops werden georganiseerd. Daarnaast zou het kunnen zijn dat stakeholders op het gebied van sport beter bekend waren met de STV 2016 en daardoor meer geneigd waren deel te nemen. In de workshop met burgers viel op dat er aanzienlijk vaker dan bij de overige workshops werd verwezen naar "gewoon bewegen", zoals wandelen, zwemmen of het doen van huishoudelijk werk. Dit heeft ervoor gezorgd dat 'bewegen' weer meer is meegenomen in de verkenning. Desondanks ligt de focus van de verkenning meer op sport dan op bewegen. Dit is een aandachtspunt voor toekomstige verkenningen of beleidsvorming.

Een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve methoden

In de verkenning is gekozen voor een combinatie van literatuur, stakeholderparticipatie, burgerparticipatie, toekomstbeelden, modellering en simulatie. Deze combinatie maakt het mogelijk om vanuit verschillende invalshoeken naar de onderzoeksvraag te kijken. Zo is de keuze van de maatschappelijke ontwikkelingen die zijn meegenomen in de verkenning gebaseerd op een combinatie van literatuur, stakeholderinput en een burgerworkshop. Daarnaast heeft het kwalitatieve deel van het project veel concrete voorbeelden gebracht ter ondersteuning van en deels als input voor de kwantitatieve modellering. De combinatie van zowel kwantitatieve als kwalitatieve inzichten uit workshops en literatuur heeft bovendien geleid tot een concrete uitwerking van twee mogelijke toekomstbeelden. Deze schetsen twee verschillende beelden over mogelijke richtingen waarin het sport- en beweegsysteem zich zou kunnen ontwikkelen. In theorie zijn er heel veel meer mogelijke toekomstbeelden te schetsen. Het model laat dit ook zien met de 10.000 scenario's die zijn doorgerekend. De twee toekomstbeelden die in het kader van de verkenning zijn uitgeschreven sluiten aan bij de input die is opgehaald bij stakeholders en burgers en geven daarmee twee relevante voorbeelden.

Factoren versus actoren

Actoren, zoals gemeenten, scholen, werkgevers, sport- en beweegaanbieders hebben een wezenlijke rol in het ondersteunen en bevorderen van sport- en beweeggedrag. (42) In deze verkenning zijn de actoren uit het sport- en beweegsysteem minder zichtbaar dan in bijvoorbeeld andere publicaties gerelateerd aan de kernindicatoren sport- en bewegen en beleidsstukken. De verkenning richt zich op hoe een selectie van maatschappelijke ontwikkelingen uiteindelijk via factoren in het sport- en beweegsysteem van invloed zijn op een deel van de kernindicatoren sport- en bewegen. In de uitwerking zijn actoren daar waar relevant wel indirect benoemd; denk aan sporten bij een vereniging of een andersoortige aanbieder en de mogelijkheid voor ouderen om in de wijk samen naar een voetbalwedstrijd te kijken.

Het model toekomstig verloop kernindicatoren

Het ontwikkelde model hanteert een systeembenadering, waarbij de dynamiek binnen het hele systeem van sport en bewegen in samenhang is bekeken (kernindicatoren, factoren en maatschappelijke

ontwikkelingen). Het model is gevalideerd en bleek gevoelig voor de inputdata en dat variëren hierin ook tot andere uitkomsten leidt. Het model laat zien hoe de maatschappelijke ontwikkelingen die in de workshops werden aangemerkt als meest relevant voor sport en bewegen, in samenhang van invloed zijn op tien kernindicatoren. Hoe deze indicatoren elkaar onderling beïnvloeden en tot slot hoe onzekerheden in maatschappelijke ontwikkelingen kunnen leiden tot uiteenlopende scenario's voor kernindicatoren. De maatschappelijke ontwikkelingen zijn gemodelleerd als onzekerheden. Voor alle onzekerheden is over het potentiële waardenbereik gesampeld. Dit waardenbereik is afgestemd op beschikbare informatie over projecties en betreft daarom een realistisch bereik. Deze steekproeven zijn gebruikt als input voor modelparameters waarmee scenario's zijn gegenereerd en geanalyseerd. Het is belangrijk te benadrukken dat deze analyse alleen gericht is op de effecten van maatschappelijke ontwikkelingen op het toekomstige verloop van de kernindicatoren. Het model is daarmee niet bedoeld of geschikt om concrete beleidsinterventies uit te werken of om de effecten van maatregelen te voorspellen. Het is een verkennend hulpmiddel om mogelijke ontwikkelingen en hun onderlinge samenhang in beeld te brengen. Doordat kansen en bedreigingen naar voren komen vanuit de analyses geeft het wel input voor het vormgeven van beleid.

Kwantitatieve data en feedbackloops in het model

De gebruikte kwantitatieve data brengen ook beperkingen met zich mee. Veel kwantitatieve gegevens om een model mee te bouwen zijn namelijk niet of slechts beperkt beschikbaar. Dit leidt tot het doen van aannames. Bij de keuze van plaatsvervangende indicatoren voor de maatschappelijke ontwikkelingen is gezocht naar indicatoren waarvoor informatie beschikbaar is over het historisch verloop ervan. Zo is de ontwikkeling "individualisering" in het model opgenomen met als indicator "het aantal eenpersoonshuishoudens", terwijl dat slechts een beperkte afspiegeling vormt van deze maatschappelijke trend. Andere dimensies, zoals veranderende waarden en afnemende sociale binding, blijven daarbij buiten beschouwing.
Ook zijn sommige relaties tussen variabelen in het model niet bekend, of er is geen consensus over. De parameters die deze relaties representeren, zijn daarom als onzekerheden beschouwd. Ook voor deze parameters is niet uitgegaan van één vaste waarde, maar van een bereik aan mogelijke waarden. Uit deze bereiken is in de analyse gesampled, zodat verkend kon worden welke combinaties van aannames en onzekerheden leiden tot verschillende uitkomsten. Deze zijn als (extra) onzekerheid in de analyse meegenomen.

Een kenmerk van een systeembenadering zijn de feedbackloops die zijn opgenomen in het model. Sommige feedbackloops in het model zorgen voor versterking van effecten en dragen daardoor in sterke mate bij aan de uiteindelijke impact op bepaalde kernindicatoren. De drie belangrijkste die in deze verkenning naar voren kwamen, hadden invloed op clublidmaatschap (meer clublidmaatschappen leidt via meer tijd besteden aan sporten weer tot meer clublidmaatschappen en meer clublidmaatschappen leidt tot meer vrijwilligers, waardoor het sportkader groeit in kwantiteit en kwaliteit, waardoor sportclubs

aantrekkelijker worden en waardoor het aandeel clublidmaatschappen verder stijgt) en de tijd die wordt besteed aan bewegen (als er meer wordt bewogen, stijgt het aandeel van de bevolking dat aan de beweegrichtlijnen voldoet wat weer doorwerkt in meer tijd besteed aan bewegen).
Een belangrijke balancerende feedback in het model zit in de tijd besteed aan sport en bewegen. Aangezien de tijd in de dag beperkt is en vaste bezigheden zoals werk en school een grote invloed hebben op hoe we de dag doorbrengen (actief of juist zittend), zorgt iedere verandering in gedrag voor ander beweeg- en zitgedrag.

Het model is gevalideerd op basis van gebruikelijke stappen binnen systeemdynamische modellering, waaronder structuurverificatie, parameterverificatie en gevoeligheidsanalyses (zie Bijlage 3). De effecten op kernindicatoren, zoals zichtbaar in modeluitkomsten, zijn niet bedoeld om als precieze voorspellingen te worden geïnterpreteerd. Door databeperkingen, aannames en onzekerheden zijn absolute waarden en exacte effectgroottes niet robuust te onderbouwen. De uitkomsten zijn bedoeld voor een kwalitatieve interpretatie, in termen van richting, bandbreedte en onderlinge samenhang.

Doorontwikkeling

De toegepaste methode in deze verkenning is een exploratieve aanpak en biedt daarmee een basis voor verdere doorontwikkeling. Het model is gedocumenteerd en kan in de toekomst opnieuw worden gebruikt, verder worden uitgebreid en inhoudelijk worden verdiept. Een volgende stap kan zijn om meer thema's en kernindicatoren uit het sport- en beweegsysteem op te nemen, maatschappelijke ontwikkelingen verder te differentiëren en belangrijke actoren explicieter in het model te positioneren. Ook kan de verbinding tussen participatieve verkenning, literatuur en modellering verder worden versterkt. Met een dergelijke doorontwikkeling kunnen ook scenario's van verschillende beleidsinterventies worden verkend of doorgerekend. Daarbij is het wel van cruciaal belang dat er voldoende tijd genomen wordt om volledig er te kunnen zijn in de uitwerking van de thema's zowel in termen van meer workshops met een bredere vertegenwoordiging van het werkveld als in de onderbouwing van de kwantitatieve analyses met een systematisch literatuuronderzoek.

Dankwoord

Dit rapport is tot stand gekomen in samenwerking met:
Lotte van Nierop, RIVM
Marjolein Duijvestijn, RIVM
Willem Auping, TU Delft
Patrick Steinmann, TU Delft
Jan Kwakkel, TU Delft
Madelon Geurts, RIVM

Dit rapport is ook tot stand gekomen door betrokkenheid van verschillende stakeholders, instituten en burgers (Bijlage 1). Wij willen allen hartelijk danken voor hun inzet voor dit project. Hun input was essentieel om het project te laten slagen.

Klankbordgroep

Dit project is methodologisch begeleid door een klankbordgroep van stakeholders, waaronder mensen uit het Netwerk Kernindicatoren Sport en Bewegen. Zij zijn geraadpleegd over de (tussentijdse) resultaten en systeemvisualisaties. Wij willen hen hartelijk danken voor hun waardevolle suggesties.

Mulier Instituut

Diverse experts van het Mulier Instituut op het gebied van de verschillende thema's en bijbehorende kernindicatoren waren betrokken bij de voorbereiding van de workshops en bij interpretatie van de resultaten. Wij willen hen bedanken voor de inzet en waardevolle input.

TU Delft

Meerdere experts van de TU Delft hebben het model ontwikkeld en het gereedschap ontwikkeld voor de analyse van de scenario's. Wij willen hen hartelijk danken voor deze inzet.

Promovendi RIVM en studenten Radboud Universiteit

Verschillende promovendi van het RIVM en studenten van de Radboud Universiteit hebben geholpen bij het faciliteren van workshops met stakeholders. Wij willen hen hartelijk danken voor deze inzet.

Literatuur

1. VWS. Actieplan 'Nederland Beweegt'. 2023 [Kamerstuk 32793 nr. 694]; Available from: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32793-694.html.
2. RIVM. Definitie en kenmerken van sport en bewegen. Available from: https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/definitie-sport-en-bewegen.
3. Vos E, Brouwer J, Mourik-Boelema Mv, Valk Td, Lemmens L, Brus I, et al. Evaluatie Actieplan Nederland Beweegt. Voortgangsrapportage 2025. 2026; Available from: https://www.rivm.nl/publicaties/evaluatie-actieplan-nederland-beweegt-voortgangsrapportage-2025.
4. RIVM. Sport Toekomst Verkenning: Een sportiever Nederland. 2016; Available from: https://www.sportenbewegenincijfers.nl/toekomstverkenning.
5. RIVM. Impactvolle Determinanten: Bewegen. 2021; Available from: https://www.rivm.nl/sites/default/files/2021-07/LR_012065_131709_Factsheet%20_bewegen_V5.pdf.
6. Duijvestijn M, Mourik-Boelema Mv, Vegt Avd, Wendel-Vos G. Adviesrapport: vernieuwde set Kernindicatoren Sport en Bewegen. RIVM 2024 [2023-0464]; Available from: https://www.rivm.nl/publicaties/adviesrapport-vernieuwde-set-kernindicatoren-sport-en-bewegen.
7. Ministerie van Volksgezondheid WeS. Najaarsbrief Sport en Bewegen 2024. 2024; Available from: https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2024Z19692&did=2024D46669.
8. VWS. Nationaal Preventieakkoord: Naar een gezonder Nederland. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Milieu; 2018; Available from: https://open.overheid.nl/documenten/ronl-1f7b7558-4628-477d-8542-9508d913ab2c/file.
9. Visser K, Tiessen-Raaphorst A, Bakel Mv, deVries M. Sport Toekomst Verkenning: De drijvende krachten van sport en bewegen. 2016; Available from: https://www.sportenbewegenincijfers.nl/sites/default/files/2017-06/20160519%20Sport%20Toekomstverkenning%20drijvende%20krachten%20sport%20en%20bewegen.pdf.
10. RIVM. VTV-2024, Volksgezondheid Toekomst Verkenning. RIVM; 2024; Available from: https://www.volksgezondheidtoekomstverkenning.nl/vtv-2024.
11. Torre Wvd, Lammers M, Hengel KO, W tB, Bouwens L, Bekker C, et al. De Toekomst van Gezond en Veilig Werken. Een brede horizonscan. RIVM; 2023 [2022-0197]; Available from: https://www.rivm.nl/publicaties/toekomst-van-gezond-en-veilig-werken-brede-horizonscan.
12. Ritsema J.,van Eck BH, M. 't Hoen en projectteam WLO. Toekomstverkenning WLO: Vier scenario's voor Nederland in 2040, 2050 en 2060. Planbureau voor de Leefomgeving; 2025 [updated 3 juli 20255450]; Available from: https://www.pbl.nl/publicaties/toekomstverkenning-wlo.

13. Kraaijeveld K, Bartelink D, Roessingh S. Nederland 2040. Een toekomstbeeld. Keuzes voor de lange termijn. Denktank Nederland 2040; 2025; Available from: https://toekomstnederland2040.nl/het-boek/.
14. RIVM. VTV-2018 Een gezond vooruitzicht. 2018; Available from: https://www.vtv2018.nl/.
15. SCP. Zorgen voor thuiswonende ouderen. 2019; Available from: https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2019/Zorgen_voor_thuiswonende_ouderen.
16. NIDI. Eindrapport Verkenning Bevolking 20502021.
17. SCP. Meedoen in 2025. 2025; Available from: https://www.scp.nl/documenten/2025/09/23/meedoen-in-2050.
18. RIVM. Horizonscan Nationale Veiligheid. 2020; Available from: https://www.rivm.nl/sites/default/files/2020-11/Horizonscan%20Nationale%20Veiligheid%202020.pdf.
19. PBL. Vier scenario's voor de inrichting van Nederland in 2050. 2023; Available from: https://www.pbl.nl/publicaties/vier-scenarios-voor-de-inrichting-van-nederland-in-2050.
20. CBS. Dossier Verstedelijking. 2023; Available from: https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-verstedelijking.
21. NIDI en CBS. Bevolking 2050 in beeld: opleiding, arbeid, zorg en wonen. Den Haag: Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI); Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)2021.
22. RIVM en TNO. De Toekomst van Gezond en Veilig Werken : Een brede horizonscan: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM); TNO2023.
23. CBS. Brede welvaart nu gaat steeds meer ten koste van latere generaties [nieuwsbericht op basis van Monitor Brede Welvaart en SDG's 2024]. 2024; Available from: https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/20/brede-welvaart-nu-gaat-steeds-meer-ten-koste-van-latere-generaties.
24. SCP. Digitaal vervlochten, maar ook verbonden? 2025; Available from: https://www.scp.nl/documenten/2025/02/13/digitaal-vervlochten-maar-ook-verbonden.
25. SCP. Samenleven in beweging. 2023; Available from: https://www.scp.nl/documenten/2023/08/07/samenleving-in-beweging.
26. RIVM en Trimbos. Monitor mentale gezondheid. Landelijke rapportage 2025. 2025; Available from: https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2025-0053.pdf.
27. Rathenau Instituut. Robotisering en automatisering op de werkvloer. Bedrijfskeuzes bij technologische innovaties. 2018; Available from: https://www.rathenau.nl/sites/default/files/2018-04/robotisering%20op%20de%20werkvloer.pdf.
28. WRR. De robot de baas. De toekomst van werk in het tweede machinetijdperk. 2015; Available from: https://www.wrr.nl/documenten/2015/12/08/de-robot-de-baas.
29. SER. AI en werk. Samen naar een werkende toekomst met AI. 2025; Available from: https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/adviezen/2025/ai-en-werk.pdf.
30. KNMI. Klimaatsignaal'21 Hoe het klimaat in Nederland snel verandert. 2021; Available from: https://cdn.knmi.nl/knmi/asc/klimaatsignaal21/KNMI_Klimaatsignaal21.pdf.

31. CBS, PBL, RIVM, UR W. Compendium voor de Leefomgeving. Available from: https://www.clo.nl/.
32. Leclère D, Obersteiner M, Barrett M, Butchart SHM, Chaudhary A, De Palma A, et al. Bending the curve of terrestrial biodiversity needs an integrated strategy. Nature. 2020;585(7826):551–6.
33. CBS. Hoeveel immigranten komen naar Nederland? | Dossier Asiel, migratie en integratie.; Available from: https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-asiel-migratie-en-integratie/hoeveel-immigranten-komen-naar-nederland.
34. Clingendael. Strategische Monitor 2025-2030: Geopolitiek changement op het wereldtoneel 2025; Available from: https://www.clingendael.org/publication/strategische-monitor-2025-2030-geopolitiek-changement-op-het-wereldtoneel.
35. SCP. Sociaal domein op koers? Verwachtingen en resultaten van vijf jaar decentraal beleid. 2020; Available from: https://www.scp.nl/documenten/2020/11/16/sociaal-domein-op-koers.
36. Forrester JW. Industrial Dynamics. Cambridge, MA: MIT Press; 1961.
37. Auping WL. Modelling Uncertainty: Developing and Using Simulation Models for Exploring the Consequences of Deep Uncertainty in Complex Problems. Delft: Delft University of Technology; 2018.
38. Bryant BP, Lempert RJ. Thinking inside the box: A participatory, computer-assisted approach to scenario discovery. Technological Forecasting and Social Change. 2010;77(1):34–49.
39. Kwakkel JH, Auping WL, Pruyt E. Dynamic scenario discovery under deep uncertainty: The future of copper. Technological Forecasting & Social Change. 2013;80(4):789–800.
40. CBS. Bevolkingspiramide. Available from: https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/leren-met-het-cbs/gereedschappen/bevolkingspiramide.
41. Friedman JH, Fisher NI. Bump hunting in high-dimensional data. Statistics and Computing. 1999;1999(9):123–43.
42. WHO. The global action plan on physical activity 2018 - 2030. 2018; Available from: https://www.who.int/initiatives/gappa/action-plan.
43. Forrester JW, Senge PM. Tests for Building Confidence in System Dynamics Models. In: Lagasto AA, Forrester JW, Lyneis JM, editors. TIMS Studies in the Management Sciences. Amsterdam, Netherlands: North-Holland Publishing Company; 1980. p. 209–28.
44. Sterman JD. Business Dynamics: Systems Thinking and Modeling for a Complex World. New York: McGraw; 2000.
45. Auping WL, d'Hont FM, Kubli MD, Slinger J, Steinmann P, Van der Heijde FT, et al. The Delft Method for System Dynamics. Open D, editor. Delft: TU Delft; 2024.
46. Kwakkel JH. The Exploratory Modeling Workbench: An open source toolkit for exploratory modeling, scenario discovery, and (multi-objective) robust decision making. Environmental Modelling and Software. 2017;96:239–50.

Verklarende woordenlijst

Term	Definitie / Omschrijving
Bewegen	Elke lichaamsbeweging door skeletspieren die energieverbruik vereist. Het gaat hierbij om alle lichaamsbeweging in de vrije tijd, voor vervoer of als onderdeel van (huishoudelijk) werk.
Sporten	Elke vorm van fysieke activiteit of spel die tot primair doel heeft (fysieke) vaardigheden te gebruiken, te behouden of te verbeteren. Dit kan competitief of recreatief, in groepsverband of individueel, georganiseerd of ongeorganiseerd zijn.
Horizonscan	De verkenning van toekomstige ontwikkelingen binnen het domein van sport en bewegen, die nog niet direct af te leiden zijn uit analyse van de nu beschikbare data.
Kernindicator	De Kernindicatoren Sport en Bewegen zijn in 2014 benoemd door de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport om de stand van zaken op dit terrein in de tijd te kunnen volgen. Kwaliteit, vergelijkbaarheid en continuïteit zijn hierbij van groot belang.
Sport- en beweeggedrag	De mate waarin mensen sporten, bewegen en zitten, welke activiteiten ze doen en of ze de intentie hebben om dit gedrag te veranderen.
Leren bewegen	De mate waarin kinderen en jongeren motorisch vaardig zijn en hoe zij in het leren, ontwikkelen en behouden van deze vaardigheden worden ondersteund door (onderwijs) instanties in hun omgeving.
Topsport	De mate waarin en de wijze waarop waardevolle sportprestaties worden bevorderd en behaald.
Sportbeleving	Hoe top- en breedtesport wordt beleefd door de bevolking en door toeschouwers en sporters zelf.
Sporteconomie	De omvang en richting van geldstromen in het werkveld sport en bewegen.
Menselijk kapitaal in de sport	De inzet van vrijwilligers en beroepskrachten in het werkveld sport en bewegen, de verschillende rollen die zij vervullen, de mate van bekwaamheid en de scholing/opleiding die zij hiervoor ontvangen.
Sportbestuur en organisatie	De aard en manier waarop de sportsector is georganiseerd, het beleid dat hierop wordt gevoerd en de mate waarin wordt samengewerkt.
Sportzorg en blessurepreventie	De omvang, ernst en gevolgen van sportblessures, hoe vanuit de zorg wordt gewerkt aan sport- en beweegstimulering en de mate waarin blessurepreventie en ondersteuning bij blessures plaatsvindt.

Term	Definitie / Omschrijving
Sport- en beweegaanbieders	Het aantal en type organisaties dat sport- en beweegactiviteiten aanbieden, hun kenmerken, en in welke vorm aanbod wordt afgenomen.
Sport- en beweegomgeving	De mogelijkheden in de fysieke leefomgeving om te sporten, bewegen en spelen in termen van aanwezigheid, beschikbaarheid, bereikbaarheid, kwaliteit en duurzaamheid.
Integriteit in de sport	De mate waarin en de wijze waarop eerlijk, rechtvaardig en veilig wordt gesport en hoe alle betrokkenen (personen en organisaties) hierin worden ondersteund om een sociaal veilige omgeving vorm te geven.
Inclusie en diversiteit in de sport	De mate waarin iedereen naar eigen keuze deel kan nemen aan sport en bewegen en in hoeverre dit toegankelijk is, wordt gemaakt en wordt ervaren.
DESTEP	Drijvende krachten ingedeeld in zes hoofdtypen: demografische, economische, sociaal/culturele, technologische, ecologische en politiek/juridische factoren.
Systeemdynamisch model	Wiskundig simulatiemodel waarmee de dynamiek van een complex systeem wordt nagebootst. Kenmerkend is dat het model uitgaat van voorraden (stocks) en stromen (flows), expliciet de onderlinge relaties en feedbackloops tussen variabelen modelleert en op basis van integraalvergelijkingen laat zien hoe het systeem zich ontwikkelt onder verschillende aannames en scenario's.
Systeemvisualisatie	Grafische weergave van een complex systeem waarin de belangrijke factoren/variabelen worden benoemd, de causale relaties tussen die factoren zichtbaar worden gemaakt en terugkoppelingen (feedbackloops) worden aangegeven. Relaties. Alternatieve benamingen: causaal diagram, causal loop diagram, CLD.
(Dynamische) scenario discovery	Analysemethode waarbij met behulp van een simulatiemodel en veel verschillende runs (scenario's) wordt verkend welke combinaties van onzekerheden leiden tot bepaalde typen uitkomsten (bijvoorbeeld hoge of lage waarden van een kernindicator) en vervolgens kenmerkende clusters van scenario's worden geïdentificeerd en beschreven.

Bijlage 1 Samenstelling van de klankbordgroep en deelnemers aan de workshops

Samenstelling klankbordgroep

Drs. Annet Tiessen (NL sportraad)
Prof. Dr. Remco Hoekman (Mulier Instituut)
Drs. Ilja van Holsteijn / Kirsten de Klein, MSc (Kenniscentrum Sport en Bewegen)
Dr. Henk Hilderink (RIVM)
Dr. Birgitte Blatter (RIVM)

Deelnemers aan stakeholderworkshops

Een vertegenwoordiging van belanghebbenden uit het domein van sport en bewegen heeft bijgedragen aan twee workshops op respectievelijk 28 oktober en 10 november 2025. Het merendeel van de deelnemers heeft aan beide bijeenkomsten meegedaan. De 40 deelnemers vertegenwoordigden de volgende organisaties.

Tabel B1.1 Deelnemende organisaties aan de stakeholderworkshops.

Gelderse Sport Federatie
HAN University of Applied Sciences (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen)
Hartstichting, namens Samenwerkende Gezondheidsfondsen
Hogeschool van Amsterdam
Huis voor de Sport Groningen / Sportkracht 12
Kenniscentrum Sport & Bewegen
KNVB (Koninklijke Nederlandse Voetbalbond)
MOS (Stichting Maatschappelijke Organisaties in de Sport)
Mulier Instituut (wetenschappelijk onderzoeksbureau gericht op sport en bewegen)
Nederlandse Sportraad
NOC*NSF (koepelorganisatie van de georganiseerde sport)
Onderzoeks- en adviesbureau BMC
Platform Ondernemende Sportaanbieders (POS)
Sportbedrijven Nederland
SSNB (Stichting Sportservice Noord-Brabant)
Team Sportservice
Tien organisatieadvies bv
Topsport Amsterdam
UMCG (Universitair Medisch Centrum Groningen)
Universiteit Utrecht
VeiligheidNL
Vereniging voor Sportgeneeskunde
Volwassenenfonds Sport & Cultuur
ZonMw (bestuursorgaan dat onderzoek in de gezondheidszorg, welzijn en preventie stimuleert en financiert)

Deelnemers aan burgerworkshop

Aan de burgersessie van februari 2026 in Amersfoort hebben in totaal 30 mensen meegedaan. Deze deelnemers zijn door het selectiebureau M-select geselecteerd uit een steekproef die getrokken is uit de Cebuco database van Amersfoort-Harderwijk en Utrecht-Zeist-Culemborg-Woerden. Bij het samenstellen van de groep is tevens rekening gehouden met de volgende eigenschappen;

- Deelnemers die in een screener (korte online vragenlijst) en een telefonisch interview aangaven "weinig te bewegen".
- Evenredige verdeling van leeftijdsgroepen (18-35 jaar; 36-55 jaar; 56+)
- Evenredige verdeling van sexe (mannen en vrouwen)
- Evenredige verdeling van opleidingsniveau (theoretisch (HBO/WO) en praktisch
- Evenredige verdeling in mate van stedelijkheid (mensen uit stedelijk gebied en mensen uit niet-stedelijk gebied)

Toen bleek dat sommige groepen via deze weg nog niet voldoende bereikt werden is er aanvullend ook een story geplaatst op het M-select Instagram-account. Hierin werd specifiek gezocht naar jongeren in de omgeving Amersfoort. Dit resulteerde uiteindelijk in een groep van 30 deelnemers, samengesteld volgens de onderstaande verdeling (zie Tabel B1.2). De deelnemers kregen een financiële vergoeding van voor hun bijdrage aan de workshop.

Tabel B1.2 De uiteindelijke samenstelling van de deelnemers aan de burgerworkshop.

Leeftijd		**Gender**	
18-35 jaar	8	Man	15
36-55 jaar	11	Vrouw	15
56+ jaar	11		
Opleidingsniveau		**Mate van stedelijkheid**	
Theoretisch (HBO/WO)	20	Stedelijk	21
Praktisch	10	Niet-stedelijk	9

Bijlage 2 Resultaten prioritering factoren door burgers

Tabel B2.1 Prioritering van factoren die zorgen voor stimuleren van sport en bewegen door burgers

Als aanbeveling geformuleerde factoren zoals benoemd door stakeholders	Aantal keren geprioriteerd
Voor iedereen betaalbaar maken om deel te kunnen nemen aan sport en bewegen	47
Zorgen dat bewegen en sport normaal gevonden wordt (gewoontegedrag)	45
Stimuleren van kennis over positieve effecten van sport en bewegen	43
Zorgen voor breed aanbod van passende sport- en beweegactiviteiten	41
Stimuleren dat sport en bewegen een belangrijk onderdeel is van de opvoeding	40
Beter toegankelijkheid maken van sport- en beweegaccommodaties, m.n. voor ouderen/mensen met een beperking etc.	37
Stimuleren dat bewegen en sport ook worden aangeboden via werkgevers	37
Zorgen dat er voldoende fysieke ruimte is om te bewegen	32
Meer samenwerking tussen zorgaanbieder (bv. huisarts of fysio) en beweegaanbieder (zoals buurtsportcoach of sportschool)	29
Stimuleren van niet-gemotoriseerde vervoersmiddelen	29
Meer aandacht voor sport op school, bijvoorbeeld meer gymlessen	25
Zorgen dat mensen beter inzicht krijgen in het aanbod voor sport en bewegen in de buurt	24
Wijzen op de negatieve (bij)effecten van automatisering en digitalisering op bewegen	20
Aanbieden van cursussen om beweegangst te verminderen (bijvoorbeeld valpreventie)	19
Meer aandacht besteden aan sporten en bewegen in vergelijking tot andere vrijetijdsbesteding	13

Tabel B2.2 Prioritering van factoren die zorgen voor stimuleren van sport- en beweegaanbieders door burgers

Als aanbeveling geformuleerde factoren zoals benoemd door stakeholders	Aantal keren geprioriteerd
Extra aandacht voor sport- en beweegvoorzieningen in gebiedsontwikkeling	14
Bevorderen van veiligheid in de openbare ruimte, zodat meer mensen buiten komen	14
Meer betrokkenheid van buurtbewoners bij de inrichting van de ruimte voor sport en bewegen	14
Stimuleren van een sport- en beweegvriendelijke werkomgeving	12
Meer aandacht voor sport en bewegen in schoolomgeving (gymlessen)	12
Aanleggen van meer fiets- en wandelpaden	11
Zorgen voor betere samenwerking tussen de verschillende beleidsterreinen in de buurt/gemeenschap	9
Zorgen dat sport- en beweegaccomodaties vaker beschikbaar zijn om te gebruiken in tijd en ruimte	8
Zorgen voor betere toegankelijkheid van sportaccomodaties voor mensen met een beperking	8

Als aanbeveling geformuleerde factoren zoals benoemd door stakeholders	Aantal keren geprioriteerd
Zorgen dat bij aanleg en onderhoud van sport- en beweegvoorzieningen rekening wordt gehouden met duurzaamheid, zodat deze een langere levensduur hebben	7
Geld beschikbaar stellen om betere sport- of beweegvoorzieningen te bouwen of te renoveren	6

Tabel B2.3 Prioritering van factoren die zorgen voor stimuleren van sport- en beweegomgeving door burgers

Als aanbeveling geformuleerde factoren zoals benoemd door stakeholders	Aantal keren geprioriteerd
Zorg ervoor dat er meer openbare ruimte (bv sportvelden of wandelroutes) beschikbaar komen.	19
Maak de omgeving aantrekkelijker om te sporten of te bewegen	19
Zorg ervoor dat mensen goedkoper kunnen sporten	19
Zorgen dat mensen beter inzicht krijgen in het aanbod voor sport en bewegen in de buurt	15
Zorg ervoor dat sportaanbod beter aansluit bij behoefte van inwoners	14
Zorg voor meer buurtsportcoaches om bewegen te bevorderen en eenzaamheid tegen te gaan	12
Subsidieer sport- en beweegaanbieders	9
Bevorder de maatschappelijke functies die sportaanbieders kunnen hebben voor hun omgeving	7
Zorg ervoor dat er meer openbaar toegankelijke gymzalen/sportaccommodaties beschikbaar komen	7
Vereenvoudig wetgeving voor sport- en beweegaanbieders	5
Zorg voor meer inclusief sport- en beweegaanbod	4

Tabel B2.4 Prioritering van factoren die zorgen voor stimuleren van sportbeleving door burgers

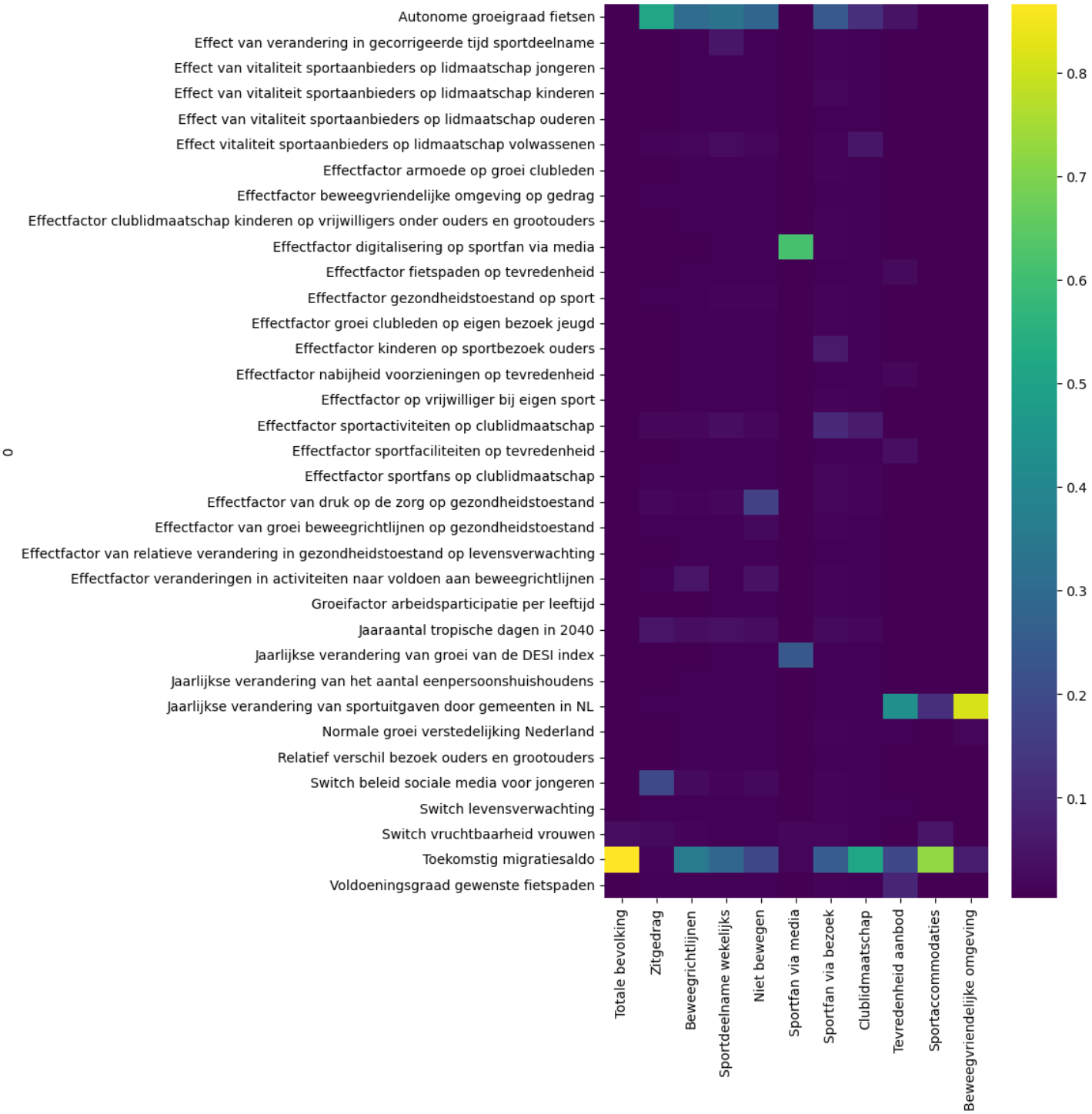
Als aanbeveling geformuleerde factoren zoals benoemd door stakeholders	Aantal keren geprioriteerd
Zorgen dat mensen zelf kunnen sporten en bewegen	18
Stimuleren dat kinderen thuis opgevoed worden in een cultuur van sport en bewegen, bijv. met ouders of vriendjes die juichen	13
Stimuleer samen bewegen en sporten (bv. in de vorm van beweegmaatjes)	13
Combinatie van sport met entertainment/cultuurbeleving	13
Meer aandacht voor sport en bewegen op TV en radio, maar ook via andere (modernere) media/kanalen	12
Bestrijden van discriminatie bij sportwedstrijden	12
Stimuleren van sportief gedrag	11
Zorgen voor veiligheid voor toeschouwers van sportwedstrijden	11
Financieel betaalbaar maken om sporten te kunnen volgen/bezoeken/kijken op TV	10
Actief bestrijden van dopinggebruik, matchfixing en corruptie.	7
Zorgen voor meer zendtijd voor sport- en beweegactiviteiten van specifieke groepen, zoals jeugdsport, seniorensport of para-sport	6

Bijlage 3 Validatie Scenario Discovery Sport en Bewegen

Gedurende en na het ontwikkelen van het simulatiemodel hebben we zowel structurele als gedragsvalidatie toegepast. Hiervoor hebben we verschillende tests uitgevoerd. Voor de structuur gaat dit om structuurverificatietests, parameterverificatietests en tests van de adequaatheid van de modelgrenzen. Voor het gedrag gaat het hierbij om gevoeligheidsanalyses, gedragsvoorspellingstests, gedragsanomalietests en verrassingsgedragstests. Deze tests zijn gebruikelijk bij het testen van systeemdynamische modellen (43-45).
Het uitvoeren van de structuurtests werd uitgevoerd door gebruik te maken van de inputdata van het RIVM met de gemeten relaties (parameterverificatie). De structuur van de CLD's van stakeholders die betrokken zijn in een vroeg stadium van het onderzoek droegen bij aan de structuurverificatie. Verder hebben we gebruik gemaakt van bestaande en bewezen structuren voor het modelleren van bijvoorbeeld het populatiemodel.
Bij de gedragsverificatie hebben we met behulp van de EMA workbench (46) een groot aantal experimenten uitgevoerd om de gevoeligheid (global sensitivity) van het model voor variaties in de inputdata te testen. Hieruit bleek dat het model gevoelig is voor de inputdata en dat variaties hierin ook voor kwalitatief ander modelgedrag zorgt (gedragsanomalie- en verrassingsgedragstests).
Uit de tests en gesprekken met stakeholders bleek ook een aantal beperkingen van het huidige model. Allereerst is ervoor gekozen om de bevolking alleen onder te verdelen naar leeftijd en niet naar bijvoorbeeld opleidingsniveau. Hierdoor zit er minder begrenzing op de maximale groei van de verschillende kernindicatoren, omdat beweeggedrag zich makkelijker verspreid over de verschillende strata van de samenleving. In werkelijkheid zal dit door verschillen in sociale achtergrond minder snel verlopen.
Ten tweede is niet ieder deel van het model even ver ontwikkeld. Het gevolg hiervan is dat onderdelen die verder ontwikkeld zijn en daardoor meer feedback hebben, vaak minder invloed hebben op het modelgedrag. Een voorbeeld hiervan is de interactie tussen fietsen en fietspaden in vergelijking met de verschillende soorten sportfans. Het submodel met de fietsinfrastructuur is relatief ontwikkeld, waardoor fietsen tot meer zelfversterkende feedback kan zorgen. Het advies is daarom om in de toekomst ook andere submodellen in vergelijkbaar detail te modelleren.
Ten derde bevat de huidige versie van het model relatief weinig balancerende feedbacks. Hierdoor is het vaak relatief eenvoudig om bij bepaalde parameterwaarden een sterke groei te krijgen voor de kernindicatoren. In werkelijkheid zullen er oorzaken zijn (bijvoorbeeld verschil in gedrag of sportiviteit) die voorkomen dat indicatoren zo snel groeien. Ook hier is het nodig om in de toekomst verder te zoeken naar balancerende effecten en te kijken hoe deze goed gemodelleerd kunnen worden.

Algemene gevoeligheidsanalyse

Figuur B3.1 Inputfactoren en hun relatieve gevoeligheid op de kernindicatoren sport en bewegen en de ontwikkeling van de bevolking.*

*Uitgedrukt op een kleurschaal (rechts van de grafiek). Donkerpaars is relatief weinig gevoelig, geel is relatief gevoelig.

Niet iedere inputfactor heeft evenveel invloed op de kernindicatoren. Bovenstaande figuur toont welke inputs het meest invloed hebben op de verschillende kernindicatoren en de grootte van de bevolking. Bijvoorbeeld het migratiesaldo is belangrijk voor veel leeftijdsafhankelijke kernindicatoren. Migranten zijn gemiddeld jonger dan de gemiddelde Nederlander. Deze factor zorgt daardoor, meer dan de levensverwachting of de vruchtbaarheid van vrouwen voor een jongere bevolking. Een ander voorbeeld is de ontwikkeling van fietsen in Nederland, zowel de verkoop van nieuwe fietsen als de ontwikkeling van fietspaden, van belang.

Belangrijkste feedbacks

Figuur B3.2 Overzicht van de feedbacks in het model voor de verkenning sport en bewegen met de belangrijkste loops met dikke pijlen.

Uit de analyses komt dat de drie belangrijkste feedbacks zijn:

1. Meer sportclublidmaatschap, meer vrijwilligers, meer kwantiteit en kwaliteit van sportkader, aantrekkelijkere sportclubs, meer sportclublidmaatschap.
2. Meer clublidmaatschap, meer tijd sporten, meer clublidmaatschap
3. Meer tijd bewegen in het algemeen, meer mensen die bewegen, meer tijd die bewogen wordt.

Minder belangrijke, maar toch relevante feedbacks

1. Meer bewegen, meer gezondheid, meer bewegen.
2. Meer sporten, meer sportfan via bezoek/media, meer sporten.
3. Meer fietsen, meer fietspaden, meer fietsen (en dus meer bewegen).

Betere gezondheid door meer bewegen leidt tot een hogere levensverwachting (langer gezond), waardoor vrijwilligers langer actief blijven, de kwaliteit van vrijwilligers beter wordt, sportclubs vitaler worden, sportclubs aantrekkelijker worden, meer mensen clublid worden, meer mensen gaan sporten en daardoor de (gezonde) levensverwachting verder verbeterd.

Dit is een uitgave van:

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

augustus 2026

De zorg voor morgen begint vandaag